Si ergo duos Reges aut Duces, ne vile quidem apum examen patitur, a fortiori nec plures rectores & gubernatores, ferre poteſt ſupremum orbis regimen: quare oportet quod ſupremus mundi gubernator, omnia in unum finem dirigens, & ordinans, unus ſit: *Si enim* (inquit Cyprianus lib. de Idolorum vanit.) *Rex unus eſt apibus, & Dux unus in gregibus, & in armentis rector unus: multo magis mundi unus eſt rector, qui univerſa quæque ſunt, verbo jubet, ratione diſpenſat, virtute conſummat.* Idem argumentum fuſe proſequitur Athanaſius in libro de ira Dei.

74 Octava demonſtratio. Si darentur plures Dii, deberent inter ſe differre ſpecie vel numero: Sed hoc eſt impoſſibile: Ergo, & illud. Minor probatur: vel enim illud per quod differrent, eſſet aliqua perfectio vel imperfectio: neutrum dici poteſt: Ergo, &c. Minor quantum ad ſecundam partem evidens eſt: repugnat enim in Deo eſſe vel concipi aliquam imperfectionem vel defectum. Probatur autem quantum ad primam: cum enim Deus ſit infinitus ſimpliciter, & in genere entis, in ſe continet omnem perfectionem imaginabilem, ac proinde nulla perfectio poteſt illi deeſſe.

75 Nona demonſtratio. Si eſſent plures Dii quomodocumque diverſi: vel alter alterius ſciret omnia ſecreta conſilia, ipſo licet invito, vel neſciret? Si primum, par in utroque eſſet imbecillitas & impotentia occultandi ſua conſilia, cum tamen ſit de ratione libertatis, & perfecti dominii, quod actus liberi & ſecreta cordium, invito Domino, non cognoſcantur. Si ſecundum, par in utroque eſſet ignorantia, & impotentia cognoſcendi alterius ſecreta & conſilia: At ignorantia & impotentia cognoſcendi aliquid de ſe cognoſcibile, repugnat Deo utpote infinite perfecto in genere intelligendi, & in omni alio genere perfectionis: Ergo &c.

76 Decima demonſtratio, Si eſſent plures Dii, nullus eorum eſſet omnipotens, nec proinde Deus: poſito enim quod unus vellet creare, aut conſervare aliquam creaturam, vel alter poſſet deſtruere illius opus, vel non? Si ſecundum, ille non eſſet omnipotens; ſi primum, alter eſſet impotens & imbecillis, cum non poſſet proprium opus protegere & conſervare. Unde Athanaſius: *Dicere plures Deos æqualiter potentes, eſt dicere plures æqualiter impotentes.*

77 Undecima demonſtratio. Si eſſent plures Dii, eſſent etiam infiniti: Sed hoc abſurdiſſimum eſt, & a nullo Gentilium Polytheorum adhuc aſſertum: Ergo &c. Sequela probatur: ſi enim eſſent plures, non poſſent differre niſi ſolo numero: quia ſi differrent eſſentialiter, nullus eorum eſſet infinitus ſimpliciter & in omni genere perfectionis, cum non contineret perfectionem, per quam alter eſſentialiter ab illo differret. Si autem ſolo numero differrent, eſſent infiniti: Ergo &c. Minor ſubſumpta probatur. Multiplicatio individuorum ejuſdem naturæ, ſe habet per accidens quoad tantam vel tantam eorum multitudinem, & quantum eſt de ſe poteſt procedere in infinitum; qua enim rationi non repugnat eſſe duo vel tria illius individua, ita abſolute non repugnat eſſe quatuor, & centum, & mille, & ſic deinceps in infinitum: cur enim potius ſiſteretur in uno numero finito, quam in altero? & cur natura omnis creata multiplicabilis numerice, erit capax infinitæ multiplicationis individuorum, non autem divina? Ergo ſi poſſunt eſſe plura individua naturæ divinæ, poſſunt eſſe infinita: Ergo de facto ſunt infiniti Dii; quia reſpectu Dei, idem eſt eſſe, & poſſe eſſe.

78 Ultima demonſtratio ſumi poteſt ex ipſo naturali inſtinctu hominum, qui vel in mediis gentilitatis erroribus, tamen communi ſermone Deum unum ſemper agnoverunt, ut probat Tertullianus in libro de teſtimonio animæ; ubi dicit Ethnicos ſæpe dicere: *Deus videt, ſi Deus dederit*, &c. Quod etiam teſtatur Lactantius lib. 2. Inſtit. Chriſtian. cap. 1. ubi loquens etiam de Paganis, ſic habet: *Nam & cum jurant, & cum gratias agunt, non Deos multos, ſed Deum nominant: adeo ipſa veritas, cogente natura, etiam ab invitis pectoribus erumpit.*

79 Huic autem veritati non obeſt myſterium Trinitatis perſonarum, revelatione divina cognitum: quia non propterea multiplicatur Deitas, quæ in ſingulis & omnibus una eſt numero; ideoque omnes & ſingulæ ſunt unicus Deus, una prima cauſſa, unum primum principium, unum ſummum bonum, & ultimus finis, unus ſupremus mundi Gubernator & Monarcha &c. Addo quod perſonæ divinæ (ut docetur in materia de Trinitate) non multiplicantur in ratione entis, veri, vel boni, ſed ſolum in ratione rei, & quidditatis, ſeu proprietatis relativæ; unde ſicut ſi per impoſſibile tres proprietates entis, unum, verum, & bonum, ſervantes eamdem cum illo identitatem, inter ſe relative opponerentur, tunc eſſent plures paſſiones & proprietates realiter diſtinctæ, & unica tantum entitas indiviſa: ita ſimiliter in myſterio Trinitatis, eſt unum, ens ſimpliciſſimum, increatum, & infinitum, & ſolum tres res, ſeu quidditates, vel proprietates relativæ, realiter inter ſe diſtinctæ; & idcirco ex pluralitate perſonarum in Deo, non ſequuntur incommoda deducta ex Deorum multitudine. Unde Tertullianus contra Praxeam cap. 8. *Trinitati non obſtrepuit Monarchia, & οἰκονομίας ſtatum protegit.* Idem eleganter docet Bernardus lib. 5. de conſid. cap. 8. *Non abducimur* (inquit) *ab hac unitatis profeſſione, aſſertione trium: cum in hac Trinitate non recipiamus multiplicitatem, ſicut nec ſolitudinem in unitate. Quamobrem cum dico unum, non me turbat Trinitatis numerus, qui eſſentiam non multiplicat, non variat, nec partitur. Rurſum cum dico tria, non me arguit intuitus unitatis, quæ illa quæcumque tria ſeu illos tres, nec in confuſionem cogit, nec in ſingularitatem redigit &c.*

DISPUTATIO II.

De Natura & Quidditate Dei.

CUm natura & quidditas rei ſit fundamentum omnium quæ docentur in aliqua ſcientia, & ratio a priori, per quam proprietates de ſuo objecto demonſtrantur, antequam de divinis attributis, quæ ſunt veluti divinæ naturæ proprietates & affectiones, diſputemus, de ipſa natura, & quidditate Dei agendum eſt, quæ ita eſt ad intelligendum difficilis, ut ejus intelligentia, omnium Theologorum ingenia, vel torqueat, vel abſorbeat: ut enim inquit Nazianzenus Orat. 49. *Certe hoc Deus eſt, quod cum dicitur, non poteſt dici, cum æſtimatur, non poteſt æſtimari, cum definitur, definitione creſcit, quem omnia neſciunt, & metuendo ſciunt.*

ARTICULUS I.

Per quid divina natura, ſub ratione naturæ & radicis attributorum, formaliter conſtituatur.

§. I.

Aperitur difficultas, & referuntur ſcientiæ.

NOtandum primo: quod licet omnia quæ ſunt in Deo 1
ſint unum realiter, ubi non obviat relationis oppoſitio, quia tamen unica & ſimpliciſſima divinitatis ſubſtantia, æquivalet variis perfectionibus, quæ in rebus creatis realiter diſtinguuntur; hinc fit, quod in Deo, cum fundamento in re concipiamus aliquam perfectionem, quæ ſe habet per modum naturæ, & alias quæ habent rationem proprietatis & attributi, & quæ ſecundum noſtrum modum concipiendi, ad naturam Divinam conſequuntur, illamque veluti modificant, & trahunt ad aliam lineam. Sicut ergo, quamvis perſonalitas in Deo cum divina natura, ejuſque attributis realiter identificetur; nihilominus inquiri ſolet in Tractatu de Trinitate; per quid divinæ perſonæ conſtituantur; an per relationes, vel per origines? Ita etiam quæritur a Theologis hic, & infra quæſt. 14. per quid conſtituatur divina natura, ſub ratione naturæ, & ut eminenti quodam modo, eſt veluti radix, & ratio a priori, ſeu cauſſa virtualis divinorum attributorum? Quod ut magis percipiatur, & in hac difficili quæſtione, omnis æquivocatio tollatur,

Notandum ſecundo, naturam vel eſſentiam in Deo poſ- 2
ſe duobus modis uſurpari. Primo large, & in ampla quadam ſignificatione, prout ſcilicet ſignificat ipſam entitatem, & ſubſtantiam increatam Dei, quæ ſe habet per modum tranſcendentis, & includitur in divinis relationibus & attributis: eo proportionali modo, quo ratio entis creati & finiti imbibitur in omnibus differentiis & modis rerum creatarum. Secundo proprie & ſtricte, prout natura concipitur in Deo veluti radix, & ratio a priori divinorum attributorum, a quibus proinde virtualiter diſtinguitur, & in quibus ſub hac ratione non concipitur ut tranſcendentaliter incluſa. Et hæc diſtinctio maxime præ oculis habenda eſt: quia (ut recte advertit Joannes a Sancto Thoma, & conſtabit ex infra dicendis) ex ejus defectu & inadvertentia, contingit multos Auctores æquivocare, & hallucinari in hac materia.

Notandum tertio: Duplicem eſſe conſtitutionem rerum, 3
unam quæ fit per compoſitionem, ſive realem, ſive rationis cum fundamento in re; aliam vero quæ eſt puriſſimæ naturæ, & quæ excludit omnem compoſitionem ac diſtinctionem extremorum, quæque conſtitutio per ſimplicitatem a Theologis appellatur; exemplum primæ habemus in homine, qui phyſice conſtituitur ex corpore & anima & metaphyſice ex genere & differentia. Exemplum vero ſecundæ, in divinis perſonis, quæ conſtituuntur per relationes, modo quodam puriſſimo, & libero ab omni compoſitione ſive phyſica, ſive metaphyſica; & de hoc modo conſtitutionis loquimur, quando inquirimus, per quid natura divina ſub ratione naturæ formaliter conſtituatur.

Ex his ergo patet ſtatus quæſtionis, inquirimus enim 4
per quid formaliter conſtituatur divina natura, ſtricte ſumpta, & ut eſt eminenti quodam modo radix divinorum attributorum, a quibus virtualiter diſtinguitur, ſeu diſtinctione rationis per modum expliciti & impliciti, qualiter ens diſtinguitur a ſuis proprietatibus & modis.

Circa quam difficultatem, tam varie opinantur Auctores, & in tot dividuntur ſententias, ut tam multiplex opinandi, & ſentiendi diverſitas vix poſſit in ordinem redigi: omnes tamen ſententias, claritatis gratia, ad quatuor vel quinque reducemus.

Prima ponit diſtinctionem virtualem in Deo inter eſſentiam divinam, ſub conceptu eſſentiæ, & ſub conceptu naturæ; & ſub priori ratione vult divinitatem conſtitui per conceptum entis a ſe, vel ſubſtantiæ immaterialis per eſſentiam: ſub poſteriori, vero, per intelligere divinum, ut habet pro objecto eſſentiam divinam a ſe ratione diſtinctam. Ita Petrus Corbejo Ordinis Carmelitarum, infra q. 13. quem aliqui ex recentioribus Thomiſtis ſequuntur.

Secunda exiſtimat naturam divinam conſtitui per infinitatem, ſeu per cumulum omnium perfectionum quæ ſunt in Deo. Ita Scotus in 1. diſt. 3. q. 1. ejuſque Diſcipuli ibidem.

Tertia naturam, & quidditatem Dei docet conſiſtere in eo quod ſit ens a ſe, & per eſſentiam. Pro qua ſententia citantur ex Thomiſtis Capreolus, Bannez, & Ledeſma: & ex extraneis, Molina, Vaſquez, & Granado.

Quarta denique contendit eſſentiam ſeu naturam Dei, conſtitui per gradum intellectivum, utpote perfectiſſimum ex tribus qui admittuntur naturarum conſtitutivi, nempe, eſſe, vivere, & intelligere. Sed auctores hujus ſententiæ, adhuc inter ſe pugnant & diſcordant. Aliqui enim contendunt, naturam divinam conſtitui per radicem intelligendi; alii vero per ipſum intelligere puriſſimum & actualiſſimum, ut eſt per ſe ſubſiſtens in ordine intellectuali, & ultima hujus ordinis actualitas. Pro prima parte ſtant Curiel, Arrubal, & Philippus a S. Trinitate, aliique recentiores. Secundæ vero adhærent ex Thomiſtis Nazarius, Gonzalez, Salmanticenſes, Joannes a S. Thoma; & ex Patribus Societatis Suarez, Herice, & Hurtado: quibus adjungi poteſt Iſambertus infra q. 14. art. 5. ubi docet actualem intellectionem per eſſentiam, ita eſſe divinæ eſſentiæ conſtitutivam, ut ſit ultima ejus ratio & differentia.

§. II.

Rejicitur diſtinctio virtualis inter eſſentiam divinam, ſub conceptu eſſentiæ, & ſub conceptu naturæ.

5 NOtandum primo: Perfectiones quæ ſunt in rebus creatis duobus modis poſſe diſtingui inter ſe: primo ex genere ſuo, ſive ex propria ratione formali; ſecundo ex potentialitate, ſeu limitatione creaturæ. Tunc diſtinguuntur primo modo, quando pertinent ad diverſas lineas; id eſt quando diverſa objecta formalia reſpiciunt, ut intellectus & voluntas, ſcientia & amor, juſtitia & miſericordia: differunt vero ſecundo modo, quando licet pertineant ad eamdem lineam, & habeant idem objectum formale, ſubjectum tamen in quo ſunt, cum ſit finitum & limitatum, non eſt tantæ perfectionis, ut poſſit ſibi identificare ſuam ultimam actualitatem. Quo pacto diſtinguuntur in rebus creatis, eſſentia & exiſtentia, intellectus & intellectio, voluntas & volitio.

6 Notandum ſecundo: Quod ut aliquæ perfectiones vel rationes, in Deo virtualiter diſtinguantur, non ſatis eſt quod æquivaleant pluribus rationibus vel perfectionibus, in rebus creatis realiter aut virtualiter diſtinctis; ſed neceſſario requiritur, quod illa plura ex genere ſuo ſint diverſa, & ad diverſas lineas pertinentia. Unde quia in rebus creatis, eſſentia & exiſtentia, intellectus & intellectio, voluntas & volitio, non differunt ex genere ſuo, nec pertinent ad diverſas lineas, cum non habeant diverſa objecta formalia, in Deo non diſtinguuntur virtualiter ſed ſola diſtinctione rationis, deſumpta ex ordine ad creaturas, & ex modo concipiendi res divinas, per analogiam ad creatas. Ratio autem fundamentalis, ob quam ad diſtinctionem virtualem divinarum perfectionum requiritur quod illæ æquivaleant pluribus ad diverſas lineas pertinentibus, redditur a Salmanticenſibus Tract. 4. de volunt. Dei diſp. 2. dub. 1. in fine: quoties enim una formalitas præſtat propria plurium unius lineæ, non æquivalet illis ut pluribus, ſed ut unum ſunt, & quatenus ſpectant ad illam lineam: ſecus vero quando æquivalet pluribus, ut ad diſtinctas lineas pertinentibus, ac proinde hæc æquivalentia virtutis arguit multiplicitatem virtualem, non vero illa prior. Unde licet intellectus divinus æquivaleat omnibus intellectibus creatis non ideo eſt virtualiter multiplex, quia omnes illi pertinent ad eamdem lineam: E contra vero quia ſimpliciſſima formalitas divinæ eſſentiæ & relationes, æquivalent eſſentiæ creatæ & ejus relationibus, (quæ duo in creaturis per ſe pertinent ad diverſas lineas) relationes in divinis virtualiter diſtinguuntur ab eſſentia. His præſuppoſitis,

7 Dico primo naturam & eſſentiam in Deo non diſtingui virtualiter, ac proinde non eſſe illis aſſignanda diverſa conſtitutiva virtualiter diſtincta.

Probatur primo: Ut enim expoſuimus in ſecundo notabili, ea ſolum virtualiter diſtinguuntur in Deo, quæ æquivalent pluribus, quæ ex genere ſuo, & ex propria ratione formali, in rebus creatis, diſtinguuntur; Sed ratio eſſentiæ & naturæ, non diſtinguuntur in rebus creatis ex genere ſuo, ſed tantum ex limitatione & potentialitate creaturæ: Ergo in Deo non diſtinguuntur virtualiter. Minor probatur: idcirco enim in rebus creatis, eſſentia virtualiter diſtinguitur a natura; quia eſſentia, quamvis actuata per eſſe adhuc concipitur, & eſt in potentia ad operationem, ex eo quod non eſt actus purus, ſed potentialitati admixtus: unde ſi eſſentia rei creatæ tantæ eſſet actualitatis & perfectionis, ut ſemper eſſet actu operans, & non poſſet quando eſt exiſtens, eſſe vel concipi in potentia ad operationem, tunc in ea non poſſet cum fundamento in re, diſtingui virtualiter eſſentia & natura. Cum ergo Deus ſit actus purus, non ſolum in ordine entitativo, ſed etiam intelligibili, & operativo, & ſubſtantia ejus tantæ ſit puritatis & actualitatis, ut non poſſit eſſe, vel concipi cum potentia ad exiſtentiam, vel ad operationem, nullum poteſt in eo eſſe fundamentum, ad ponendam diſtinctionem virtualem inter ejus eſſentiam & naturam.

Confirmatur: In Deo concipi debet major puritas & ſimplicitas, quam in rebus creatis: At in illis non reperitur diſtinctio realis, ſed tantum virtualis inter eſſentiam & naturam, ut docent Philoſophi in libris de anima; Ergo in Deo admitti non debet diſtinctio virtualis inter ejus eſſentiam & naturam.

Probatur ſecundo concluſio: Si in Deo natura & eſſentia 8
diſtinguerentur virtualiter, daretur in illo unitas quædam per accidens; ſaltem formaliter: Sed hoc repugnat divinæ ſimplicitati & puritati: Ergo &c. Sequela Majoris probatur: cum eſſentia reſpiciat exiſtentiam tamquam ultimam actualitatem ordinis entitativi, & natura intellectualis ipſum intelligere, tamquam proprium & ultimum ordinis intellectualis actum; ſi in Deo eſſentia & natura virtualiter diſtinguerentur, etiam eſſe & intelligere, ſeu exiſtentia ordinis entitativi & intelligibilis, eadem diſtinctione virtuali inter ſe different: ac proinde non facerent in Deo unum per ſe formaliſſime, ſed unum tantum per accidens. Sicut enim ex duabus exiſtentiis realiter diſtinctis non poteſt fieri unum realiter & identice, ut demonſtratur in Philoſophia; ita ex duabus exiſtentiis virtualiter diſtinctis, non poteſt fieri unum per ſe formaliſſime, ſed unum per ſe identice tantum. Unde in Tractatu de Trinitate oſtendemus, relationes divinas non habere propriam exiſtentiam, virtualiter diſtinctam ab exiſtentia abſoluta divinæ eſſentiæ, quia alias non facerent unum per ſe formaliter cum eſſentia divina.

Denique probatur concluſio: Si ratio naturæ intelle- 9
ctualis eſſet virtualiter diſtincta ab eſſentia Dei, ſub conceptu eſſentiæ, radicaretur in illa: Sed hoc admitti non poteſt; ergo nec virtualis illa diſtinctio. Sequela patet: nam ideo attributa radicantur virtualiter in eſſentia, quia ab illa virtualiter diſtinguuntur, & Deo ratione eſſentiæ conveniunt: Sed conceptus naturæ, juxta iſtum modum dicendi virtualiter diſtinguitur a conceptu eſſentiæ, & Deo convenit ratione illius: Ergo radicatur virtualiter in eſſentia. Minor autem ſic probatur: Si in eſſentia dicatur natura: Ergo pro priori ad conceptum naturæ ſalvatur in eſſentia conceptus radicis, & conſequenter ratio naturæ. Hæc ſecunda Conſequentia patet, nam ratio naturæ idem eſt quod ratio radicis. Prima autem probatur, eſſentia non conſtituitur radix conceptus naturæ, per ipſum conceptum naturæ, ſicut cauſſa nequit per effectum conſtitui. Ergo ſi eſſentia eſt radix naturæ, intelligitur conſtituta in ratione radicis, pro priori ad conceptum naturæ.

§ II.

Impugnatur ſententia Scoti.

DIco ſecundo naturam divinam non conſtitui formali- 10
ter per infinitatem, vel per cumulum omnium perfectionum quæ ſunt in Deo.

Probatur concluſio multipliciter. Primo quia infinitas in Deo, non importat naturam, ſed potius modum naturæ. Ergo illam non conſtituit, Conſequentia patet, modus enim non conſtituit rem quam modificat, ſed illam ſupponit conſtitutam. Antecedens vero probatur: Tum quia infinitas importat ſolum modum habendi aliquam perfectionem ſine termino & fine. Tum etiam quia infinitas ſe habet reſpectu Dei, ſicut finitas reſpectu creaturæ. Sed in creatura finitas non eſt natura, ſed modus naturæ: Ergo & infinitas in Deo.

Secundo, Quod eſt tranſcendens & commune divinis relationibus & attributis, non poteſt eſſe conſtitutivum naturæ divinæ. Sed infinitas in Deo eſt quid tranſcendens, & commune relationibus & attributis: Ergo divinam naturam non conſtituit. Major conſtat, quia conceptus eſſentiæ ſeu naturæ formaliter qua talis eſt non convenit formaliter divinis relationibus & attributis, cum ab illis virtualiter diſtinguatur, & ſit veluti illorum radix, & ratio a priori. Minor vero probatur: ſcientia in Deo, ejuſque amor & potentia, intra propriam lineam ſunt infinita, ſicut & paternitas, ac filiatio, & ſpiratio activa, vel paſſiva: Ergo infinitas in Deo eſt quid tranſcendens, & commune relationibus & attributis.

Tertio, Natura divina non eſt demonſtrabilis per aliquam rationem a priori, ſed potius eſt ratio a priori, per quam omnia attributa demonſtrantur; Atqui infinitas a priori demonſtratur, probat enim D. Thom. infra q. 7. art. 1. Deum eſſe infinitum, quia eſſe divinum non eſt receptum in aliquo, ſed per ſe ſubſiſtens: Ergo infinitas Dei non poteſt eſſe ejus quidditas ſeu natura.

Quarto, Innaſcibilitas non eſt ſubſtantia Dei, quoniam privativum nomen eſt, ut arguit D. Baſilius lib. 1. contra Eunomium: Sed etiam infinitas videtur eſſe nomen privativum, denotat enim ſolum carentiam termini, ſeu finis: Ergo ſimiliter infinitas non eſt quidditas ſeu ſubſtantia Dei, ſed inter attributa negativa numeratur.

Denique, ſi ad conſtitutionem divinæ naturæ, concurrerent omnes perfectiones ſimpliciter ſimplices, & illa formaliter conſiſteret in cumulo omnium perfectionum quæ ſunt in Deo, tam bene concurreret ad conſtitutionem divinæ naturæ velle, quam intelligere. Sed hoc dici nequit: Ergo, nec illud. Sequela Majoris patet, Minor probatur dupliciter. Primo quia voluntas, cum ſit inclinatio conſequens ad naturam, neceſſario debet eam ſupponere conſtitutam, ac proinde ad ejus conſtitutionem concurrere nequit. Secundo quia ſi velle divinum concurreret ad conſtitutionem divinæ naturæ, ſicut intelligere, Spiritus Sanctus ex vi ſuæ proceſſionis, divinam naturam reciperet, ſicut Verbum, ſubindeque ejus proceſſio non minus eſſet generatio, quam productio Verbi: quod eſt contra fidem, ut dicemus in tractatu de Trinitate.

§. IV.

Refellitur tertia Sententia.

11 DIco tertio: Natura Divina proprie & ſtricte ſumpta, & quatenus eſt eminenti quodam modo radix divinorum attributorum, non conſtituitur per eſſe a ſe, ſeu per rationem entis increati, & per eſſentiam, ſed tantum natura divina large ſumpta; & quatenus dicit ipſam ſubſtantiam, & entitatem increatam Dei, communem naturæ, relationibus, & attributis, & in illis tranſcendentaliter incluſam.

Probatur primo: quia ut docet D. Thomas infra q. 23. art. 11. ad 1. licet hoc nomen, *Qui eſt*, ſit magis proprium nomen Dei: quam hoc nomen, *Deus*, quantum ad id quod magis diſtat ab eſſentia divina, quam exiſtentia vel eſſe quo imponitur: nam hoc nomen, *Deus*, imponitur ab univerſali providentia, quæ cum actum liberum importet, Dei a quo imponitur nomen *qui eſt. Sed quantum ad id ad quod imponitur nomen ad ſignificandam, eſt magis proprium hoc nomen Deus, quod imponitur ad ſignificandam naturam divinam*, inquit ibidem S. Doctor: At ſi eſſe vel exiſtentia Dei eſſet ejus eſſentia, hoc eſſet falſum, nam ut docet ibidem in corp. articuli, nomen *qui eſt*, ſignificat ipſum eſſe: Ergo &c.

12 Probatur ſecundo concluſio ratione fundamentali. Eſſe a ſe, ſeu ratio entis increati, & per eſſentiam, invenitur in omni attributo; & perſona, & in omni eo quod divinum eſt: ſicut ratio entis creati, & per participationem, includitur in omni eo quod creatum eſt: Ergo non poteſt iſte conceptus entis a ſe ſeu per eſſentiam diſcernere in Deo id quod eſt natura, ab eo quod eſt attributum, vel perſona, aut operatio: ſed ſolum id quod eſt divinum in genere, ab eo quod eſt creatum. Dum ergo ſecundum Philoſophos, idem ſit conſtitutivum & diſtinctivum rei, evidens eſt quod eſſe per ſe, ſeu ratio entis per eſſentiam, non poteſt conſtituere naturam divinam ſtricte ſumptam, & quatenus eſt radix attributorum, ſed ſolum eſſentiam ſeu naturam divinam improprie & large ſumptam, & quatenus importat ſubſtantiam & entitatem increatam, a creaturis diſtinctam, & tranſcendentaliter ſe habentem ad divina attributa & relationes. Unde D. Thomas infra quæſt. 13. art. 11. & in 1. diſt. 8. q. 1. art. 1. in corp. & in reſp. ad 4. docet ex Damaſceno, quod hoc nomen, *Qui eſt*, non ſignificat quid eſt Deus, ſed quoddam pelagus ſubſtantiæ infinitum: quaſi non determinatum: id eſt aliquid indifferens, & quaſi tranſcendens in ordine increato, & commune ipſi naturæ, relationibus, & attributis.

13 Confirmatur & declaratur vis hujus rationis, hoc exemplo. Sicut homo dupliciter conſiderari poteſt, primo quatenus eſt ens creatum, & ſub hac ratione conſtituitur per rationem entis ab alio, & participati; ſecundo formaliter quatenus eſt homo, & quædam ſpecies animalis, & ſub hac ratione non conſtituitur per rationem entis ab alio participati, quæ tranſcendentaliter includitur in omni ente creato, ſed per rationalitatem, per quam diſtinguitur ab aliis animalibus, quæ eſt radix riſibilitatis, virtutis admirativæ, & aliarum proprietatum humanæ naturæ. Ita ſimiliter ſubſtantia ſeu natura divina duobus modis conſiderari poteſt: primo quatenus eſt ens increatum, a creaturis diſtinctum & ſub hac ratione concedimus illam conſtitui per rationem entis a ſe per eſſentiam: ſecundo formaliter, quatenus eſt natura, & radix divinorum attributorum, & ſic dicimus illam non conſtitui per rationem entis a ſe & per eſſentiam, cum talis ratio ſit tranſcendens, & communis eſſentiæ, relationibus, & attributis.

14 Tertio probatur concluſio: quando adverſarii dicunt quod eſſe a ſe eſt conſtitutivum naturæ divinæ: vel per ly *eſſe a ſe*, intelligunt non eſſe ab alio tamquam a cauſſa, vel tamquam a principio? Neutrum dici poteſt: Ergo eſſe a ſe divinam naturam non conſtituit. Minor probatur quantum ad primam partem: quia non eſſe ab alio tamquam a cauſſa, convenit non ſolum naturæ divinæ, ſed etiam attributis, & perſonis, & omni quod divinum eſt, cum in Deo nihil poſſit eſſe cauſſatum, ac proinde non eſſe ab alio in hoc ſenſu, non poteſt eſſe conſtitutivum naturæ divinæ, nec diſtinctivum illius a relationibus & attributis. Probatur etiam quantum ad ſecundam partem, quia non eſſe ab alio tamquam a principio, eſſet ratio conſtitutiva naturæ divinæ, illa non conveniret Filio, nec Spiritui Sancto; cum Filius habeat eſſe a Patre, & Spiritus Sanctus a Patre & Filio, tamquam a principio, ut docetur in Tractatu de Trinitate.

15 Denique concluſio ſuaderi poteſt hoc diſcurſu: Natura divina formaliter conſtituitur per gradum intellectivum: Ergo non poteſt formaliter conſtitui, per rationem entis a ſe, & per eſſentiam. Conſequentia patet, Antecedens probatur. Natura divina conſtitui debet per gradum perfectiſſimum, ex tribus qui admittuntur naturarum conſtitutivis: ſcilicet eſſe, vivere, & intelligere: Sed gradus intellectivus eſt omnium perfectiſſimus, cum per illum conſtituantur perfectiores creaturæ univerſi; natura ſcilicet Angelica, & Humana: Ergo per talem gradum natura divina conſtituitur.

Confirmatur: Homo dicitur ad imaginem Dei factus, ex eo quod participat intellectualitatem divinam: & Verbum dicitur ſimile in natura Patri, ejuſque Filius, quia procedit per viam intellectus: Ergo natura divina conſtituitur per gradum intellectivum. An vero conſtituatur per intellectualitatem radicalem, vel per ipſummet intelligere actuale, §. ſequenti dicemus.

§. V.

Rejicitur etiam quarta ſententia, & ultima præfertur, & explicatur.

16 DIco quarto, naturam divinam non conſtitui per intellectualitatem radicalem, aut per proximam vim intelligendi, ſed per ipſum intelligere actuale.

Probatur ratione fundamentali: Natura divina, cum ſit actus purus, & omnis potentialitatis expers, conſtitui debet modo puriſſimo & actualiſſimo, ac remoto ab omni potentialitate & defectu: Ergo debet conſtitui per ipſum intelligere actualiſſimum, non vero per intellectualitatem radicalem, aut per vim proximam intelligendi. Conſequentia patet, nam vis intellectiva, vel radix intelligendi eſt quaſi potentialis ad actu intelligendum, & concipitur per modum actus primi, non vero per modum ultimæ actualitatis ſicut ipſum intelligere.

17 Confirmatur & declaratur vis hujus rationis, & ſimul præcipuum Adverſariorum fundamentum convellitur. In Deo non poteſt concipi cum fundamento in re intellectualitas per modum principii radicalis, vel per modum potentiæ, & actus primi, in ordine ad intelligere per modum actus ſecundi: Ergo natura divina non poteſt conſtitui per vim intelligendi, ſive radicalem, ſive proximam. Conſequentia patet, Antecedens probatur. Non poteſt conſtitui conceptus aliquis in Deo, cum fundamento in re, quantumcumque præciſus, niſi in ea præciſione ingrediatur ratio actus puri, & excludatur omnis umbra potentialitatis, & actus primi: Sed in conceptu intellectualitatis radicalis; aut vis proximæ intelligendi, non ingreditur ratio actus puri, neque excluditur omnis umbra potentialitatis: Ergo talis conceptus non poteſt in Deo admitti. Minor probatur: Actus purus formaliſſime eſt actus ſummus, & ultra quem non eſt alia actualitas imaginabilis in illo genere & linea in qua eſt actus purus. Sed intellectualitas radicalis, aut vis proxima intelligendi, non ſunt actus ſummi & ultimi ordinis intellectualis, ſed ulterius in linea intelligendi eſt ipſum intelligere, quod eſt actus ultimus & perfectiſſimus: Ergo in conceptu intellectualitatis radicalis, aut virtutis proximæ intelligendi, non ingreditur formaliſſime ratio actus puri, neque ab eo excluditur omnis potentialitas.

18 Confirmatur amplius: Si in linea intelligendi dividamus virtualiter duos conceptus, unum qui antecedat intelligere, ut eſt actus ſecundus, & qui conſtituat naturam divinam; alterum qui ſit ipſum intelligere, & qui ſe habeat per modum operationis, a tali natura intellectuali procedentis: de illo primo ſic præciſo & diſtincto, inquiro an intelligatur ut actus purus in genere intelligendi, vel non? Si ſecundum, nondum intelligitur ut conſtituens naturam divinam, in cujus conceptu debet ingredi formaliter ratio actus puriſſimi. Si primum: Ergo

jam ibi relucet ipſum intelligere in actu ſecundo, & ſic impoſſibile eſt cum fundamento in re concipere in Deo vim radicalem vel proximam intelligendi, quæ ſit prior intellectione, & quæ antecedenter ſe habeat ad ipſum intelligere; ac proinde primus conceptus divinitatis, & ratio conſtitutiva naturæ in Deo, hoc ipſo quod incipit a ratione actus puri, incipere debet ab ipſo intelligere actuali, ut magis conſtabit ex dicendis art. 3. ubi oſtendemus, non eſſe admittendam in Deo potentiam intellectivam, virtualiter ab intellectione eſſentiali diſtinctam.

19 Dico quinto: intelligere divinum, ſub conceptu ſeu formalitate operationis, divinam naturam non conſtituit.

Probatur primo concluſio ex D. Thom. q. 1. de potentia art. 1. ubi ſic ait: *Eſt autem de ratione operationis habere principium, non de ratione eſſentiæ, unde licet eſſentia divina non habeat aliquod principium, neque re, neque ratione; tamen operatio divina habet aliquod principium ſecundum rationem*. Quibus verbis inſinuat rationem fundamentalem noſtræ concluſionis, quæ ſic poteſt proponi. Id in quo conſiſtit rei cujuſcumque eſſentia, nihil omnino præſupponit in illa: Sed intelligere divinum, ſub conceptu, ſeu formalitate operationis, præſupponit aliquid prius in Deo, ſecundum noſtrum modum concipiendi: Ergo ſub hac ratione & formalitate, non conſtituit naturam divinam. Major conſtat, eſſentia enim ſeu natura, eſt id quod primo concipitur in re. Minor vero probatur: cum enim intellectio, ut habet rationem operationis, ſit vel concipiatur, ut emanatio quædam a principio intelligente, ſecundum modum noſtrum concipiendi, præſupponit principium vitale & intelligens a quo egreditur: unde ſicut in conceptu relationis includitur ratio *ad*, ſeu habitudo ad terminum, ita & in ratione actionis, ut talis eſt, includitur ratio *ab*, & ordo ad principium a quo procedit.

20 Confirmatur: ſicut licet exiſtentia & eſſentia identificentur in Deo ſine diſtinctione virtuali, exiſtentia tamen prout eminenter formaliter habet rationem termini naturæ divinæ, eam non conſtituit, ſed ſupponit, ſecundum noſtrum modum concipiendi: ita ſimiliter, quamvis intelligere divinum ſit Dei eſſentia, & natura, ejuſque operatio, intellectus, ſpecies, &c. quia tamen ſub ratione operationis, concipitur ut egrediens a principio intelligente, ſecundum modum noſtrum concipiendi illud præſupponit, ac proinde ut ſic non conſtituit formaliter naturam divinam: ſicut etiam eam non conſtituit, ut habet rationem intellectus, & ſpeciei intelligibilis.

Probatur ſecundo: Beatitudo Dei conſiſtit in intelligere, ut dicit operationem, ſicut docet D. Thomas infra q. 26. art. 2. At Dei beatitudo non eſt noſtro modo intelligendi Dei eſſentia, ſed ejus attributum: quare idem S. Doctor ibidem ad 1. ait, *Beatitudinem non convenire Deo ſecundum rationem eſſentiæ, ſed magis ſecundum rationem intellectus*: Ergo intelligere divinum, ſub conceptu & formalitate operationis divinam naturam non conſtituit.

21 Dico ultimo: intelligere divinum, ſub conceptu formali ultimæ actualitatis completæ, & per ſe ſubſiſtentis in genere intellectuali, eſſe conſtitutivum formale eſſentiæ, vel naturæ divinæ.

Probatur primo ex D. Thoma infra q. 18. art. 2. ad 1. ubi ait: *Sentire & intelligere & hujuſmodi, quandoque accipiuntur pro quibuſdam operationibus, quandoque autem pro ipſo eſſe ſic operantium:* Ergo ex D. Thoma intelligere in Deo, non ſolum habet rationem operationis, ſed etiam eſt ipſum eſſe, ſeu eſſentia Dei operantis.

22 Probatur ſecundo: conſtitutivum naturæ divinæ (ut ſupra oſtendimus) debet pertinere ad gradum intelligendi, cum ille ſit perfectiſſimus ex tribus qui admittuntur naturarum conſtitutivi: Sed nihil aliud ex his quæ pertinent ad talem gradum poteſt formaliter conſtituere naturam divinam, præter ipſum intelligere puriſſimum, actualiſſimum, & per ſe ſubſiſtens. Ergo in eo formaliter conſiſtit divina natura. Minor probatur. Ad gradum intellectivum in Deo, pertinet primo ratio ſubſtantiæ immaterialis per eſſentiam, & radicaliter intellectivæ, ſecundo vis proxima intelligendi, ſeu intellectus proxime intellectivus; tertio ſpecies, quarto ipſum intelligere ut habet rationem operationis, & prout concipitur ut quædam emanatio a principio intelligente; & denique idem intelligere, ut eſt actus puriſſimus & per ſe ſubſiſtens in ordine intellectuali: Sed nullum ex his, præter ultimum, poteſt habere formaliter rationem eſſentiæ ſeu naturæ in Deo: Ergo &c. Minor probatur: ut enim ſupra oſtendimus, ratio ſubſtantiæ immaterialis, & radicaliter intellectivæ, ſicut & vis proxima intelligendi, non exprimunt ſummam actualitatem in Deo, nec ab eo excludunt omnem umbram, & veſtigium potentialitatis, ſed concipiuntur per modum actus primi proximi vel radicalis. Similiter ſpecies intelligibilis concipitur per modum principii complentis, & fœcundantis in actu primo potentiam ad intelligendum. Item intelligere ſub conceptu & formalitate operationis, ſupponit aliquid prius in Deo, ſecundum noſtrum modum concipiendi, ut jam expoſuimus: Ergo cum natura divina debeat conſtitui per modum actus puriſſimi, & eſſe id quod primo concipitur in Deo, hæc omnia non conſtituunt formaliter naturam divinam, ſed ipſummet intelligere puriſſimum, actualiſſimum, & per ſe ſubſiſtens quod exprimit ſummam illius ordinis perfectionem & actualitatem, & eſt id quod primo in Deo concipitur: nomine enim Dei, concipimus intelligentiam puriſſimam & actualiſſimam, quæ ſemper ſit in actu ſecundo intelligendi, & a qua excludatur omnis umbra, omneque veſtigium potentialitatis, & defectus: unde ſicut interroganti quid ſit Humanitas? recte reſpondetur natura rationalis; ita quærenti quid ſit Deitas? recte reſpondebitur, natura ſumme, perfectiſſime, & actualiſſime intelligens.

23 Confirmatur & magis illuſtratur hæc ratio. Cum natura divina ſit perfectiſſima, & actus puriſſimus, debet conſtitui per gradum omnium perfectiſſimum, & per id quod in illo majorem exprimit actualitatem: Sed gradus intellectivus eſt omnium perfectiſſimus, & intelligere eſt id quod majorem intra illum exprimit actualitatem, immo eſt ultima ejus actualitas, & ſe habet in ordine intelligibili, ſicut exiſtentia in ordine entitativo, ut docet D. Thomas 1. contra Gentes cap. 45. ratione 2. ubi ait quod *intelligere comparatur ad intellectum, ſicut eſſe ad eſſentiam*: Ergo natura divina per ipſum intelligere conſtituitur.

24 Probatur tertio ratione deſumpta ex D. Thoma infra q. 27. art. 6. Per illud conſtituitur formaliter natura divina, quod Verbum Divinum recipit ex vi ſuæ proceſſionis: Atqui recipit ipſum intelligere puriſſimum & actualiſſimum: Ergo illud eſt naturæ divinæ conſtitutivum. Major patet, quia Verbum Divinum per id quod formaliter recipit a Patre ex vi ſuæ proceſſionis, conſtituitur Filius, ut docent Theologi in materia de Trinitate; non poteſt autem conſtitui Filius, niſi per communicationem naturæ: Ergo &c. Minor autem probatur: ſecunda perſona Trinitatis procedit per modum Verbi: Sed eſſe Verbi, cum ſit terminus intellectionis, nihil aliud eſt quam intelligi, ſive exiſtere per ipſum intelligere: Ergo Verbum Divinum recipit ipſum intelligere, ex vi ſuæ proceſſionis.

25 Confirmatur: D. Thomas loco citato probat proceſſionem Verbi Divini eſſe generationem, quia in Deo idem eſt eſſe & intelligere; unde cum per proceſſionem Verbi communicetur formaliter intelligere, communicatur etiam formaliter & eſſe, ſeu natura divina; & cum communicatio formalis naturæ ſit generatio, proceſſio Verbi erit generatio. Sed hæc ratio D. Thomæ, niſi ſupponeret, quod intelligere ſit formaliter eſſe, ſeu natura Dei, non magis probaret proceſſionem Verbi eſſe generationem, quam proceſſionem Spiritus Sancti; cum velle Dei, ex quo procedit Spiritus Sanctus, ſit identice ipſa natura divina, & ab ea virtualiter tantum diſtinguatur, ſicut alia attributa: unde ſi ſola identitas realis divini intelligere cum eſſe, ſeu natura Dei, ſufficeret ad rationem generationis, non minus proceſſio Spiritus Sancti eſſet generatio, quam proceſſio Verbi: Ergo D. Thomas ſupponit ipſum intelligere eſſe Dei eſſentiam ſeu naturam.

§. VI.

Solvuntur objectiones.

26 OBjicies primo contra primam concluſionem: D. Thomas 1. p. q. 39. art. 2. ad 3. ſic ait: *Quia natura deſignat principium actus, eſſentia vero ab eſſendo dicitur, poſſunt dici aliqua unius naturæ, quæ conveniunt in aliquo actu, ſicut omnia calefacientia, ſed unius eſſentiæ dici non poſſunt, niſi quorum eſt unum eſſe. Et ideo magis exprimitur unitas divina, per hoc quod dicitur, quod tres perſonæ ſunt unius eſſentiæ, quam ſi diceretur, quod ſunt unius naturæ*. Quibus verbis S. Doctor videtur ponere diſtinctionem virtualem inter eſſentiam & naturam divinam, & docere quod unitas in eſſentia dicit in divinis majorem identitatem, quam unitas in natura.

Reſpondeo D. Thomam ibi uſurpare naturam improprie, & in ampla quadam ſignificatione, in qua ſolum illa dicuntur eſſe ejuſdem naturæ, quibus correſpondent actiones ejuſdem rationis; ſive illarum principia diſtinguantur eſſentialiter, ut in ſole & in igne reſpectu calefactionis, ſive non, ut in duobus ignibus calefacientibus. Quia ergo unitas in natura, poteſt in hac ampla acceptione ſumi, unitas vero in eſſentia, ſolum dicitur reſpectu eorum quæ habent idem eſſe, propterea D. Thomas dicit, quod magis exprimitur unitas divina, per hoc quod dicitur, quod tres Perſonæ ſunt unius eſſentiæ, quam ſi dicatur, quod ſunt unius naturæ.

Secundo reſponderi poteſt, D. Thomam ibi ſolum ſtatuere diſtinctionem virtualem in rebus creatis inter eſſentiam & naturam: in divinis vero ſolam diſtinctionem rationis, quæ petitur ex parte conceptus formalis, & ex modo noſtro concipiendi res divinas per analogiam ad res creatas, in quibus natura & eſſentia virtualiter diſtinguuntur.

Objicies ſecundo contra eamdem concluſionem: Illa diſtinguuntur virtualiter in Deo, quæ æquivalent pluribus realiter, aut virtualiter diſtinctis in rebus creatis: Sed in creaturis natura & eſſentia virtualiter ſaltem di-

ſtinguuntur, ut docent Philoſophi in libris de Anima. Ergo & in Deo

27 Reſpondeo diſtinguendo Majorem: quæ æquivalent pluribus diſtinctis in rebus creatis, ſi illa diſtinguantur ex genere ſuo, vel ex propria ratione formali, concedo: ſi diſtinguantur ſolum ex limitatione & potentialite creaturæ, nego.

Explicatur: Ex duplici capite poſſunt aliquæ perfectiones in rebus creatis realiter aut virtualiter diſtingui; ſcilicet ex propria ratione formali, ſicut relationis mutuæ, propter oppoſitionem quam habent, realiter inter ſe diſtinguuntur. Et ex limitatione & potentialitate creaturæ, quo pacto intellectus & intellectio, eſſentia & exiſtentia, ſingularitas & ratio ſpecifica, realiter aut virtualiter in creaturis diſtinguuntur. Sicut ergo conſtat in his exemplis, quod talis diſtinctio realis aut virtualis, non habet locum in Deo, eo quod illa non oriatur ex propria ratione formali illarum rerum, ſed ex earum limitatione & potentialitate. Ita ſimiliter, cum diſtinctio virtualis quæ eſt in rebus creatis inter eſſentiam & naturam, fundetur in ſola limitatione & potentialitate creaturæ (ut ſupra oſtendimus) illa non reperiretur in Deo, ſed hæ duæ rationes in eo diſtinguuntur ſolum per analogiam ad creaturas, & ex modo noſtro concipiendi res divinas, per ſimilitudinem & habitudinem ad res creatas.

28 Objicies tertio contra ſecundam concluſionem: Illa eſt formalis ratio quidditatis & eſſentiæ divinæ, quæ eſt incommunicabilis creaturis: At ſola infinitas in Deo eſt incommunicabilis rebus creatis: Ergo illa ſola eſt formalis ratio quidditatis & eſſentiæ Dei. Major videtur manifeſta, illud enim debet eſſe conſtitutivum eſſentiale rei, quod eſt ejus diſtinctivum, & quod nullatenus ceteris competit. Minor etiam non eſt minus certa: nam eſſe, vivere, intelligere, & aliæ perfectiones ſimpliciter ſimpliees, communicantur creaturis: ſola autem infinitas non communicatur, nec communicabilis eſt: Ergo &c.

Confirmatur: Si eſſentia & quidditas divina, non conſiſteret in infinitate, Deus non eſſet per ſe primo & eſſentialiter infinitus: ſicut quia eſſentia hominis non conſiſtit in riſibilitate, homo non poteſt dici per ſe primo & eſſentialiter riſibilis: Sed hoc videtur abſurdum, ac derogans ſummæ Dei perfectioni: Ergo & illud.

29 Ad objectionem reſpondeo negando Majorem; ratio enim in qua conſiſtit eſſentialiter natura divina, debet eſſe participabilis a creatura, diminute ſaltem & inadæquate; nam ens per eſſentiam ex ſua ratione habet, poſſe ſe communicare entibus per participationem; & ipſa gratia ſanctificans, eſt diminuta quædam & inadæquata participatio divinæ naturæ: quare ex eo quod infinitas ſit incommunicabilis creaturis, non ſequitur eam eſſe Dei naturam & quidditatem, ſed potius modum quemdam naturæ divinæ, ei proprium, & aliis naturis incommunicabilem. Unde ad illud quod dicitur in contrarium, diſtinguo Majorem: illud eſt conſtitutivum rei, quod eſt ejus diſtinctivum ab aliis, tamquam ratio ſpecifica, & differentialis, concedo: tamquam modus illi proprius, & aliis incommunicabilis, nego.

Ad confirmationem nego ſequelam Majoris: ut enim Deus dici poſſit per ſe primo & eſſentialiter infinitus, ſufficit quod infinitas concipiatur ut modus divinæ naturæ, in ea tranſcendentaliter imbibitus, & ab ea impræſcindibilis: ſicut ad hoc ut creatura dicatur, & ſit intrinſece & eſſentialiter finita, ſufficit finitatem eſſe modum ejus naturæ, ab ea inſeparabilem.

30 Objicies quarto contra eamdem concluſionem: Ens infinite perfectum debet includere in ſuo conceptu quidditativo omnes perfectiones ſimpliciter ſimplices: Sed natura divina eſt infinite perfecta: Ergo debet eſſentialiter includere cumulum omnium perfectionum quæ ſunt in Deo, ac proinde conſtitui per infinitatem.

Reſpondeo diſtinguendo Majorem: Ens infinite perfectum, debet includere in ſuo conceptu quidditativo omnes perfectiones ſimpliciter ſimplices, explicite vel implicite, concedo Majorem: explicite, nego Majorem, & conceſſa Minori, diſtinguo conſequens diſtinctione Majoris.

Dices, ens infinite perfectum debet includere in ſuo conceptu omnes perfectiones ſimpliciter ſimplices, perfectiſſimo modo: Sed perfectius eſt eas continere explicite, quam ſolum implicite: Ergo non ſolum implicite, ſed etiam explicite, eas continere debet.

Reſpondeo diſtinguendo Majorem: Debet eas continere modo perfectiſſimo, quem petit aut patitur natura divina, concedo Majorem: quem natura divina non petit, aut non patitur, nego. Natura autem divina, ut talis eſt, non petit, nec patitur alium modum continendi divina attributa, quam implicite & radicaliter, quia natura, ut natura eſt, ſe habet, vel concipitur, per modum radicis, ſeu principii, ſaltem virtualis, ſuarum proprietatum: ſubindeque in ſuo conceptu illas, explicite ſaltem, non includit, ſed radicaliter tantum & implicite.

31 Objicies quinto contra tertiam concluſionem: Illud eſt conſtitutivum naturæ divinæ, quod Deus ſuam naturam & quidditatem declarans, expreſſit in Sacra Scriptura: Sed Deus in Scriptura ſacra ſuam quidditatem & naturam declarans Moyſi, Exodi 3. non aliter eam expreſſit quam per hoc quod eſt ipſum eſſe, & ens per eſſentiam, dixit enim: *Ego ſum qui ſum, & qui eſt miſit me ad vos*: ſive ut habet verſio Græca, ἐγώ εἰμι ὁ ὤν: id eſt, ego ſum ipſum ens. Quæ verba ponderans Divus Hilarius lib. 2. de Trinitate, hæc ſcribit: *Admiratus ſum tam abſolutam Dei ſignificationem, qua Naturæ Divinæ incomprehenſibilem cognitionem, aptiſſimo ad intelligentiam humanam ſermone loqueretur. Non enim aliquid magis proprium Deo quam eſſe intelligitur: quia id ipſum quod eſt, neque deſinentis eſt aliquando, neque cœpti.*

Accedit etiam D. Thomas, qui variis in locis docet quod eſſe, eſt eſſentia, ſeu quidditas Dei. Et 1. part. q. 13. art. 11. Affirmat nomen, *qui eſt*, propriiſſimum eſſe inter omnia divina nomina, ſicut & nomen illud ineffabile Tetragrammaton יהוה *Jehova*, quod Judæi pronuntiare non audebant: eo quod ab ipſis haberetur ſacratiſſimum, utpote nomen Dei primarium & eſſentiale, radixque omnium aliorum nominum; illud enim deducitur a radice Hebraica היה *Hajah*, quæ idem valet, ac eſt, de quo videri poteſt noſter Malvenda Exodi 3.

Confirmatur: Illa ratio eſt conſtitutiva naturæ divinæ, quæ exprimit majorem perfectionem & actualitatem: Sed eſſe, cum ſit magis abſtractum & illimitatum, quam intelligere, exprimit majorem perfectionem & actualitatem: Ergo naturam divinam conſtituit.

Confirmatur amplius: Eſſe a ſe, ſeu eſſe increatum, prius eſt quam intelligere: Ergo cum natura ſit id quod primo concipitur in re, eſſe a ſe erit conſtitutivum naturæ divinæ, non vero intelligere.

32 Ad objectionem reſpondeo, quod quando Scriptura & Patres exprimunt eſſentiam & quidditatem Dei per eſſe, ſeu per rationem entis per eſſentiam, loquuntur de ſubſtantia & eſſentia Dei large ſumpta, & quatenus habet rationem tranſcendentis increati; Deumque ſolum conſiderant, ut ens increatum, & quatenus a creaturis diſtinguitur; non vero ut eſt intra lineam naturæ, & prout divina eſſentia ſe habet ut radix divinorum attributorum, & ab illis virtualiter diſtinguitur, de qua ſolum hic agimus. Similiter quando Divus Thomas docet nomen, *Qui eſt*, eſſe Deo propriiſſimum, loquitur de Deo ſub illo conceptu generali & tranſcendentali entis increati, non vero ſub conceptu ſpeciali naturæ, ut natura eſt, & radix attributorum, ſub qua ratione ibidem docet, hoc nomen non ſignificare ipſam naturam & quidditatem Dei, ſed potius quoddam pelagus ſubſtantiæ infinitum: id eſt, aliquod tranſcendens in ordine increato, & commune naturæ, relationibus, & attributis, ut ſupra retulimus.

33 Ad primam confirmationem dicendum eſt, eſſe per ſe, non exprimere majorem perfectionem, & actualitatem, quam intelligere per ſe ſubſiſtens: quia licet eſſe ſit magis abſtractum, abſtractione potentiali & univerſali; id eſt, magis commune & univerſale, quam intelligere, non tamen abſtractione formali, quia non eſt magis remotum a potentialitate: ſicut enim eſſe eſt ultimus actus ordinis entitativi, ita intelligere eſt ultima actualitas gradus intellectivi, ut docet Divus Thomas loco ſupra relato.

Ad ſecundam confirmationem diſtinguo Antecedens; eſſe a ſe, ſeu eſſe increatum, prius eſt quam intelligere, per modum tranſcendentis, & communis prædicati, concedo Antecedens: per modum gradus quaſi differentialis naturam divinam conſtituentis, nego Antecedens, & Conſequentiam: licet enim ens, ſubſtantia, corpus, & vivens, ſint priora rationalitate; tamen per iſtam & non per illa, natura hominis conſtituitur.

§. VII.

Diluuntur argumenta quartæ ſententiæ.

IN favorem quartæ ſententiæ, quæ docet naturam divinam conſtitui per immaterialitatem, & intellectualitatem radicalem, plura ſolent proponi argumenta, quæ breviter hic proponemus, ac diluemus.

34 In primis objicitur celebris auctoritas Divi Thomæ qui infra q. 14. art. 1. demonſtrat Deum eſſe intelligentem, ex eo quod eſt immaterialis: Ergo ex Divo Thoma, natura divina non conſtituitur per ipſum intelligere actuale, ſed per rationem ſubſtantiæ immaterialis, & radicaliter intellectivæ. Conſequentia manifeſta videtur, natura enim & quidditas rei, eſt id quod primo in ea concipitur, & per quod cetera demonſtrantur.

Secundo: Natura Divina debet proportionaliter conſtitui, ſicut aliæ naturæ intellectuales; ſed natura Hominis, v. g. conſtituitur per hoc quod ſit radicaliter intellectiva, intellectione humana, & natura Angeli per hoc quod ſit radicaliter intellectiva intellectione Angelica, unde communiter dicitur, quod verba in definitionibus non dicunt actum, ſed aptitudinem: Ergo etiam natura

Dei

Dei conſiſtit in intellectualitate radicali, non vero in ipſo intelligere actuali.

Tertio: Conceptus naturæ eſt conceptus principii & radicis operandi; illa enim definitur primum principium motus & quietis: Ergo niſi invertamus definitionem naturæ, non poſſumus ejus conceptum transferre in Deum, niſi conſtituamus naturam divinam per principium, & radicem intelligendi.

Denique: Per illud conſtituitur formaliter natura divina, quod participatur a gratia ſanctificante; illa enim (ut ſuo loco demonſtrabitur) eſt participatio formalis naturæ divinæ: Sed gratia, cum ſit habitus quidam ſupernaturalis ſeparabilis ab actu ſecundo, participat tantum intellectualitatem divinam, non vero ipſum intelligere actuale, quod ſolum participatur a viſione beata, per quam beati conſtituuntur in actu ſecundo intelligentes, & videntes divinam eſſentiam: ergo natura divina per intellectualitatem radicalem, non vero per ipſum intelligere actuale debet conſtitui.

Ad primum ſolutio conſtabit ex dicendis articulo ſequenti.

35 Ad ſecundum, nego Majorem: cum enim natura angelica, & humana ſint potentiales, debent conſtitui per intellectualitatem radicalem, & non per ipſum intelligere actuale; natura vero divina, cum ſit actus purus, & omnis potentialitatis expers, non poteſt conſtitui per vim intelligendi, ſive radicalem, ſive proximam, ſed tantum per ipſum intelligere puriſſimum & actualiſſimum.

36 Ad tertium dicendum eſt, conceptum naturæ, ut ſic, & prout eſt analogice communis ad Deum & creaturas, eſſe quidem conceptum principii & radicis reſpectu proprietatum, quæ ab illa dimanant, ac proinde naturam ſervare etiam hunc conceptum & rationem in Deo, & eſſe eminenti quodam modo radicem divinorum attributorum: non tamen eſt de ratione naturæ, ut ſic, & prout eſt analogice communis Deo & creaturis, quod ſe habeat per modum principii radicalis, vel proximi ad actu intelligendum, ſed hoc convenit ſolum naturæ intellectuali creatæ, ut talis eſt, & ratione potentialitatis, quæ non habet locum in natura divina, cum ſit actus puriſſimus.

37 Ad ultimum, conceſſa Majori, diſtinguo Minorem. Gratia non participat intelligere divinum, adæquate, concedo, inadæquate, nego.

Explicatur: Intelligere divinum, quamvis puriſſimum & ſimpliciſſimum, ratione tamen ſuæ eminentiæ & infinitatis, gerit in Deo diverſa munia inadæquata, ratione quorum poteſt diverſimode a creaturis participari: ut enim gerit vices virtutis intellectivæ, participatur a lumine gloriæ; ut ſupplet rationem operationis & cognitionis, qua Deus beatificatur, participatur per viſionem beatam; ut autem habet rationem naturæ, participatur a gratia ſanctificante: cum enim propria ratio & conceptus naturæ conſiſtat in hoc quod ſit principium motus & quietis, ac proinde radix proprietatum & potentiarum, quæ ſunt principia proxima operationis: ad hoc ut aliquid participet naturam divinam, ut natura eſt, participare debet intelligere divinum, ſub ea ratione qua eſt radix divinarum operationum & attributorum: quo modo participatur tantum a gratia ſanctificante, non vero a lumine gloriæ, aut a viſione beatifica: quia ſola gratia ſanctificans, eſt radix & principium, a quo fluunt & emanant virtutes ſupernaturales & infuſæ, quæ ſunt participationes divinorum attributorum, ut oſtendemus in Tractatu de Gratia diſp. 2. art. 4. & 6.

§. VIII.

Solvuntur argumenta contra ultimam concluſionem.

38 COntra ultimam concluſionem in primis argui poteſt ex auctoritate D. Thomæ, qui infra q. 26. art. 2. in corp. dicit, *In Deo non eſt aliud eſſe intelligere ſecundum rem, ſed tantum ſecundum intelligentiæ rationem*: Ergo ex D. Thoma intelligere in Deo non conſtituit naturam divinam. Conſequentia patet: ſi enim illud eſſet divinæ naturæ conſtitutivum, non diſtingueretur virtualiter ab eſſe & quidditate Dei, ſubindeque in Deo eſſe & intelligere eſſent idem, non ſolum ſecundum rem, ſed etiam ſecundum intelligentiæ rationem.

Secundo, Natura & quidditas Dei, nihil omnino ſupponit prius, etiam ſecundum rationem, & modum noſtrum intelligendi, Sed intelligere ſupponit aliquid prius in Deo, ſecundum rationem, & modum noſtrum intelligendi: Ergo in eo non conſiſtit natura & quidditas Dei. Major conſtat, natura enim eſt id, quod primo concipitur in re. Minor probatur: Intelligere in Deo eſt operatio: operatio autem cum habeat in principio egredi, illud conſtitutum ſupponit: Ergo intellectio ſupponit aliquid prius ſecundum rationem.

Tertio, Intelligere divinum ſaltem præſupponere debet aliquod objectum virtualiter a ſe diſtinctum, a quo ſpecificetur, & in quod connaturaliter tendat: Sed illud non poteſt eſſe aliud quam eſſentia, vel natura divina: Ergo intelligere in Deo ſupponit naturam divinam, ac proinde illam non conſtituit. Minor eſt certa, & conſtabit ex dicendis art. 6. Major vero probatur: Si intelligere divinum, non præſupponeret aliquod objectum, a ſe virtualiter & ratione diſtinctum, haberet ſeipſum pro objecto, & ſic non eſſet actus directus, ſed reflexus; eſſet enim intelligere ſui ipſius: Sed hoc videtur abſurdum: Ergo & illud.

Confirmatur primo: Intellectio actualis ſupponit objecti intelligibilitatem: Ergo intelligere divinum ſupponit prius, ſaltem ratione, eſſentiam divinam ut intelligibilem, & conſequenter eam non conſtituit, ſed ſupponit prius ratione conſtitutam.

Confirmatur ſecundo: Volitio non poteſt eſſe primum volibile: Ergo nec intellectio primum intelligibile, unde illa debet neceſſario ſupponere aliquod objectum ratione diſtinctum, in quod connaturaliter tendat. Conſequentia videtur legitima ex paritate rationis: Antecedens vero docetur a Theologis cum D. Thoma 1. 2. q. 1. art. 1.

Quarto, Natura Divina debet eſſe radix, & ratio a priori omnium divinorum attributorum: Sed intelligere in Deo non eſt radix, nec ratio a priori omnium attributorum, v. gr. infinitatis, æternitatis &c. non enim ideo Deus eſt infinitus, aut æternus; quia intelligens, ſed quia ens per eſſentiam, & immutabilis: Ergo natura divina non conſtituitur per intelligere.

Denique, Si natura Dei conſtitueretur per intelligere, ſequeretur quod ſicuti peccatum continetur in divino intelligere, ita etiam contineretur in natura Dei: Conſequens eſt falſum, & repugnans ſanctitati divinæ naturæ: Ergo & Antecedens.

39 Ad primum reſpondeo, quod quando D. Thomas dicit: *Non eſt aliud eſſe, & intelligere ſecundum rem, ſed tantum ſecundum intelligentiæ rationem*, loquitur de diſtinctione rationis, quæ fundatur in noſtro modo concipiendi res divinas per analogiam ad res creatas, in quibus eſſe & intelligere realiter diſtinguuntur, & unum præſupponitur ad aliud, non autem de diſtinctione rationis, quæ habeat fundamentum in Deo, & quæ a Theologis *virtualis* appellatur.

40 Sed contra hanc reſponſionem inſtari poteſt ex alia auctoritate ejuſdem S. Doctoris 1. ad Annibaldum diſt. 35. q. 1. art. 2. ad 3. ubi inquit: *Sicut intelligere eſt idem re cum eſſentia, ſed differens ratione, ita & velle*: Sed velle differt ab eſſentia divina virtualiter, & diſtinctione rationis fundata in re concepta, & non ſolum in modo noſtro concipiendi: Ergo & intelligere.

Reſpondeo primo, D. Thomam ibi comparare intelligere cum velle, ſolum quantum ad genus diſtinctionis, in eo ſcilicet quod non diſtinguantur realiter, ſed ratione, non tamen quantum ad modum. Velle enim, cum ſit quid conſequens ad naturam, & pertinens ad diverſam lineam, diſtinguitur virtualiter ab illa; intelligere vero, cum ſit conſtitutivum naturæ, ab ea ſolum diſtinguitur, diſtinctione rationis ratiocinantis, & ex parte conceptus formalis non objectivi.

Secundo dici poteſt, D. Thomam in eo loco non loqui de intelligere eſſentiali, & conſtitutivo naturæ, ſed de ſcientifico, & attributali, quod virtualiter diſtinguitur a natura divina, ſicut & velle.

Tertio reſponderi poteſt, illum loqui de eſſentia divina, ut habet rationem tranſcendentis increati, & ſignificat ipſam ſubſtantiam, & entitatem increatam Dei, in qua acceptione, eſſentia divina virtualiter diſtinguitur ab intelligere, ſicut & velle.

41 Ad ſecundum reſpondeo primo, concedendo quod intelligere ſub conceptu formali actionis emanantis ab aliquo principio, non eſt natura divina formaliter, neque ratio conſtitutiva illius, noſtro modo intelligendi, ut diximus in quinta concluſione: tamen ſub conceptu formali ultimæ actualitatis completæ, & per ſe ſubſiſtentis in ordine intellectuali, eſt ratio conſtitutiva divinæ naturæ, ut in ultima concluſione oſtendimus.

Quæ ſolutio & doctrina hoc exemplo & diſcurſu explicari poteſt: Quamvis relationi divinæ repugnet conſtituere perſonam, ſub conceptu explicito *ad*, non tamen ſub conceptu *in*, & formæ hypoſtaticæ pertinente ad lineam relationis, ut oſtendemus in tractatu de Trinitate: Ergo pariter, etſi intellectioni divinæ repugnet conſtituere naturam Dei, ſub expreſſo conceptu *ab*, & ut concipitur ad modum actionis, poterit tamen illam conſtituere, ſub conceptu actualitatis ſubſiſtentis. Probatur conſequentia: non minus eſt de conceptu relationis ſupponere fundamentum & perſonam, vel ſubjectum, quam de ratione actionis ſupponere principium: Ergo ſi divina relatio, quia ſubſiſtens eſt, quamvis perſonam ſupponat ſub conceptu explicito *ad*, illam conſtituit ſub conceptu *in*, aut formæ hypoſtaticæ; pariter intellectio divina, quia ſubſiſtens eſt; præſupponet quidem ſub conceptu explicito *ab* & egreſſionis naturam conſtitutam, non tamen ſub omni conceptu, ſed conſtituet naturam, ſub conceptu actualitatis & gradus.

42 Secundo reſponderi poteſt cum Salmanticenſibus in tractatu de ſcientia Dei diſp. 4. dubio 2. quod licet operatio

creata

creata & finita, & cum imperfectionibus involuta, petat a principio egredi, illudque conſtitutum ſupponat, non tamen operatio increata & infinita, & quæ habet rationem operationis formaliter eminenter; quia illa ſibi identificat quidquid ad primam lineam intellectualem ſpectat, ſubindeque ipſum principium intelligens, a quo proinde non poteſt cum fundamento in re concipi ut egrediens.

43 Ad tertium nego Majorem: Cum enim objectum petat uniri intellectui, & quo perfectior eſt intellectus, eo majorem cum ſuo objecto poſtulet unitatem; intellectus divinus ad eum tandem gradum perfectionis, eminentiæ, ac ſimplicitatis pertingit, ut ſine ulla etiam rationis diſtinctione (ſaltem virtuali, & cum fundamento in re) ipſum intelligere conſtitutivum ſit idem cum ſuo objecto, Unde D. Thomas infra quæſt. 14. art. 2. *Cum Deus nihil potentialitatis habeat, ſed ſit actus purus, oportet quod in eo intellectus, & intellectum, ſint omnibus modis idem.* Quibus verbis excludere videtur diſtinctionem etiam virtualem inter intelligere divinum & ejus objectum: ſi enim hæc virtualiter inter ſe differrent, non poſſent dici eſſe omnibus modis idem. Ad probationem ejuſdem Majoris, dicendum eſt, intelligere divinum eminentiſſimo modo eſſe ſimul reflexum, & directum: reflexum, quia eſt intelligere ſui; directum, quia non habet aliud objectum ad quod per ſe primo & connaturaliter tendat.

44 Ad primam confirmationem, diſtinguo Antecedens: Intellectio actualis ſupponit objecti intelligibilitatem: in actu permixto potentiæ, concedo: in actu puro, & excludente omnem potentialitatem, nego: de ratione enim actus puri, eſt non ſolum eſſe per ſe intelligentem in actu primo, ſed etiam per ſe intellectum in actu ſecundo: ex quo inferunt Thomiſtæ, in viſione beatifica eſſentiam divinam ſupplere non ſolum rationem ſpeciei impreſſæ, & objecti intelligibilis, ſed etiam ſpeciei expreſſæ, & objecti actu intellecti, ſeu verbi, & termini intrinſeci intellectionis.

Ad ſecundam confirmationem, conceſſo Antecedente, nego conſequentiam & paritatem: Ratio diſparitatis eſt, quia volitio, dum ſit inclinatio conſequens ad naturam, ſupponens aliquid prius, nempe bonum naturæ, quod debet primo velle: ſecus eſt de intelligere, quod eſt prima operatio naturæ intellectualis, & veluti prima radix, & origo ceterarum,

45 Ad quartum reſpondeo, intelligere in Deo eſſe radicem omnium attributorum, cum hoc tamen diſcrimine, quod eorum quæ pertinent ad operationem, qualia ſunt ſcientia, ſapientia, voluntas, amor, juſtitia, miſericordia; &c. eſt per ſe & immediate radix: eorum vero quæ pertinent ad eſſe, & quæ ſunt veluti modi divinæ naturæ, vel ejus proprietates quaſi tranſcendentales, qualia ſunt infinitas, immutabilitas, æternitas, veritas, bonitas &c. non eſt radix immediate & per ſe, & ſub conceptu formali intellectionis, ſed mediate, ratione entis increati, & actus puri in illa imbibiti. Sicut in homine proprietates, quæ illi conveniunt formaliter qualis eſt, ut riſibilitas, vis admirativa &c. ſequuntur ad ipſum, mediante rationalitate, & differentia ſpecifica: aliæ vero quæ ſunt magis communes, ut eſſe dormitivum; vel quæ ſunt tranſcendentales, ut ratio unius, veri & boni, ſequuntur ad ipſum mediante gradu generico animalis, vel media ratione entis in ipſo tranſcendentaliter incluſa.

46 Ad ultimum nego ſequelam Majoris: quamvis enim peccatum contineatur in divino intelligere, non tamen propterea dici poteſt illud contineri in natura divina, formaliter qua talis eſt: quia quando dicitur peccatum contineri in natura divina: ſenſus eſt, illud in ea contineri tamquam ejus effectum, vel ſicut ejus proprietatem; quod repugnat divinæ ſanctitati: ut autem dicatur contineri in intelligere divino; ſatis eſt quod in eo contineatur per modum objecti cogniti.

Poteſt etiam abſolute negari, peccatum contineri etiam per modum objecti cogniti, in intelligere conſtitutivo naturæ divinæ: quia ut dicemus in Tractatu de ſcientia Dei, intelligere divinum, ſub ea ratione qua eſt naturæ divinæ conſtitutivum, non ſe extendit ad creaturas, nec proinde attingit peccata, ſed ſolum quatenus eſt attributale & ſcientificum: unde ex eo quod Deus cognoſcat peccata, ſolum inferri poteſt, ea contineri in ſcientia Dei, non tamen in ejus natura vel eſſentia.

ARTICULUS II.

Quæ formalitates ad intellectum ſpectantes, in Deo conſtituendæ ſint.

47 HUjus difficultatis reſolutio neceſſaria eſt ad plenam & perfectam notitiam eorum quæ diximus articulo præcedenti; ideoque eam hic inferimus, quamvis plures illam rejiciant uſque ad quæſtionem 14. Ut autem ſtatus quæſtionis clare percipiatur,

Sciendum eſt, plura in intellectu creato inveniri, de quibus dubitari poteſt, an ſint etiam in intellectu divino conſtituenda. Primum eſt immaterialitas, de qua poteſt eſſe dubium, an ſit in Deo radix, & ratio a priori intellectualitatis. Secundum eſt potentia intellectiva, quæ eſt principium proximum intelligendi. Tertium, ſpecies objective concurrens, & complens, ac fœcundans ipſam potentiam ad actu intelligendum. Quartum, habitus intellectuales ad intelligendum facilitatem præſtantes. Quintum, ipſa intellectio. Sextum, ſpecies expreſſa, ſeu verbum, quod eſt terminus ejus intrinſecus. Denique, objectum formale & primarium, tam motivum quam terminativum. De his ergo omnibus dubitatur, an formaliter, vel tantum eminenter in Deo reperiantur? Pro reſolutione primæ difficultatis ſit

§. I.

An immaterialitas in Deo ſit radix intellectualitatis?

48 NEgativam ſententiam tenuere quidam, quos ſine nomine refert Aureolus in 1. diſt. 35. art. 2. aſſerentes ex immaterialitate non inferri a priori intellectualitatem activam, ſed tantum a poſteriori, & a ſigno: quatenus ex negatione materiæ colligitur nobilitas entis, cui nobilis operatio debetur, & conſequenter cognitio. Pro qua etiam ſententia referuntur Ocham & Gabriel in diſt. 35. quæſt. 1. art. 1. quibus ex recentioribus adhæſit Raphael de Averſa infra quæſt. 14. ſect. 1. ubi docet rationem qua D. Thomas ibi probat Deum eſſe ſumme intelligentem, quia eſt ſumme immaterialis, demonſtrativam non eſſe ſed ſolum ex probabilibus principiis procedere.

Sententia tamen affirmativa, quæ aſſerit immaterialitatem eſſe rationem a priori intellectualitatis, ac proinde rationem D. Thomæ eſſe demonſtrativam, & a priori, ſaltem quoad nos, communis eſt non ſolum apud Thomiſtas, ſed etiam apud extraneos, eamque tenent Suarez 2. tom. Metaph. diſp. 35. ſect. 5. Molina, Granadus, Herice, & alii, quæ ſententia non aliter eſt probanda, quam rationem D. Thom. explicando, & objectionibus in contrarium reſpondendo.

49 Ratio ergo D. Th. ſic proponitur. Immaterialitas eſt ratio cur aliquid ſit cognoſcitivum: Sed Deus eſt ſumme immaterialis: Ergo & ſumme cognoſcitivus, & conſequenter intelligens; nam ſuprema inter omnes cognitiones, eſt intellectio. Minor eſt certa, immaterialitas enim, vel ſumitur pro excluſione materiæ, vel pro excluſione potentialitatis, vel pro elevatione ſupra materiam, & non immerſione in illam: Deus autem, cum ſit actus purus, materiam & potentialitatem omnem excludit, & ſupra omnem conditionem materiæ elevatur. Major autem oſtenditur primo ex Philoſopho 2. de Anima textu 124. ubi docet quod plantæ non cognoſcunt, quia materiales ſunt; ſenſus autem cognoſcitivus eſt, quia eſt receptivus ſpecierum ſine materia, & conſequenter aliqualiter immaterialis, id eſt materiæ conditionem excedens. Intellectus etiam humanus eſt magis cognoſcitivus, quia magis immaterialis, id eſt magis ſeparatus a materia, & minus immixtus illi, ut docetur 3. de Anima textu 4. Item quia Angelus in immaterialitate ſuperat animam rationalem; utpote nec dependens a materia, nec illam informare potens, animam rationalem in cognoſcendo excedit: Ergo immaterialitas eſt ratio cur aliquid cognoſcitivum ſit: Unde egregie Tertullianus lib. de Anima cap. 20. *Optimitas ſapientium impedit, exilitas expedit.*

50 Secundus probatur: Immaterialitas eſt ratio cur aliquid ſit intelligibile in actu, ut enim docet D. Thomas 1. contra Gentes cap. 44. ex hoc formæ ſunt intellectæ in actu, quod ſunt ſine materia, id eſt per hoc quod abſtrahuntur a conditionibus materialibus, cum quibus ad extra inveniuntur; Sed intelligibile in actu fit unum cum intellectu intelligente in actu: Ergo immaterialitatis eſt etiam ratio activæ intelligibilitatis.

51 Tertio probatur: In hoc cognoſcentia differunt a non cognoſcentibus: quod hæc nihil habent niſi formam ſuam tantum: illa vero, præter formam propriam, nata ſunt habere in ſe etiam formam rei alterius, per ſpeciem repræſentativam illius: Sed capacitas habendi formas aliarum rerum, convenit ratione immaterialitatis: Ergo immaterialitas eſt ratio cognoſcibilitatis activæ. Major conſtat, nam ſpecies rei cognitæ eſt in cognoſcente, & per eam fit intellectus in actu: At ſpecies repræſentative continet formam & naturam objecti: Ergo cognoſcens, natum eſt habere in ſe formam rei, quam poteſt cognoſcere. Unde Philoſophus 3. de Anima tex. 37. docuit animam eſſe quodammodo omnia, quia eſt omnium cognoſcitiva. Minor autem probatur: Capacitas habendi non ſolum formam propriam, ſed etiam alterius rei, eſt amplitudo & illimitatio quædam: Sed immaterialitas eſt ratio amplitudinis & illimitationis in forma: Ergo eſt ratio iſtius capacitatis. Minor patet, nam coarctatio & limitatio formæ provenit a materia, & conſequenter materialitas eſt ratio coarctationis formæ; Ergo immaterialitas eſt ratio amplitudinis, & illimitationis formæ, & conſequenter eſt ratio prædictæ capacitatis.

§. II.

§. II.

Præcipuæ objectiones ſolvuntur.

52 COntra hanc doctrinam & rationem D. Thomæ plura & difficillima objici poſſunt argumenta. Primum eſt, non cognoſcentia, præter formam propriam, aliorum formam recipiunt. Ergo differentia a Divo Thoma ſtatuta, inter cognoſcentia, & non cognoſcentia, falſa eſt, & conſequenter ejus ratio falſo nititur fundamento. Conſequentia patet, Antecedens probatur. Aqua recipit in ſe calorem: calor autem non eſt propria forma aquæ: aer etiam in ſe recipit ſpecies intentionales: ergo non viventia, & non cognoſcentia, apta ſunt in ſe recipere, non ſolum proprias formas, ſed etiam formas aliorum.

53 Reſpondeo cum Carmelitis Salmanticenſibus, tract. 3. diſput. 2. dub. 1. & 2. duplex eſſe notabile diſcrimen inter cognoſcentia & non cognoſcentia, quantum ad propoſitum. Primum conſiſtit in eo quod non cognoſcentia recipiunt alienas formas, non tamen eaſdem cum eis a quibus illas recipiunt: nam aqua v. g. recipiens calorem ab igne, non recipit eumdem numero calorem ignis, ſed alium diſtinctum realiter, & idem contingit in aliis non cognoſcentibus; cognoſcentia vero apta ſunt in ſe habere formas aliarum rerum, eaſdem ſpecie & numero, abſque reali diſtinctione ab illis a quibus recipiunt formas; nam ſpecies lapidis, qua intellectus conſtituitur in actu ad intelligendum lapidem, continet in ſe formam & naturam lapidis: eamdem realiter cum illa quæ in lapide ad extra invenitur, non quidem ſub modo eſſendi naturali (hoc enim eſt impoſſibile) ſed intelligibili, & intentionali, qui ut docet D. Thomas 1. de Anima lect. 24. & 7. Metaph. lect. 6. ſpecies rei intellectæ, eſt quidditas ejus, & 3. contra Gentes cap. 14. docet verbum noſtri intellectus, ex ipſa re intellecta habere ut intelligibiliter eamdem numero naturam contineat.

Secunda differentia, ex qua ſumitur ſecunda ſolutio argumenti propoſiti eſt, cognoſcentia recipere in ſe aliorum formas, ſcilicet ſpecies intentionales, per identitatem cum illis, taliter quod intellectus actuatus ſpecie lapidis, identificetur cum lapide, & cum ſpecie repræſentativa illius, non quidem in eſſe entitativo & naturali, ſed in eſſe intentionali & intelligibili: juxta illud quod docet Philoſophus 3. de anima textu 37. *Anima intelligendo fit omnia*: At vero non cognoſcentia, non recipiunt formas aliorum, per identitatem cum formis, nec cum illis a quibus tales formas recipiunt, & in hoc etiam ſtat differentia a D. Thoma ſtatuta, inter cognoſcentia & non cognoſcentia.

Contra hanc doctrinam, quam lato calamo, & erudite, ut alia, proſequuntur Salmanticenſes, loco citato, referentes Capreolum, Cajetanum, Ferrarienſem, & omnes Diſcipulos Divi Thomæ, fieri ſolent plures inſtantiæ, quæ in Tractatu de Viſione beata, ubi de hoc iterum redibit ſermo, commodius proponentur ac diluentur.

54 Objicies ſecundo: Datur natura cognoſcitiva materialis: Ergo immaterialitas ad rationem cognoſcitivi neceſſaria non eſt, & conſequenter nequit eſſe ratio a priori virtutis cognoſcitivæ. Secunda conſequentia, ex prima evidenter colligitur, prima vero ex Antecedenti: Antecedens autem conſtat, natura enim ſenſitiva eſt materialis, & tamen eſt cognoſcitiva: Ergo datur natura cognoſcitiva materialis.

Reſpondeo ex doctrina D. Thomæ quæſt. de ſpiritualibus creaturis art. 2. in corp. & 1. cont. Gent. cap. 68. ad finem: immateriale ſumi tripliciter, primo pro excludente informationem materiæ, ſecundo pro independente a materia, tertio pro excedente conditionem materiæ in agendo & recipiendo. Primo modo natura angelica eſt immaterialis, non enim a materia dependet, nec materiam informare poteſt. Secundo modo anima rationalis immaterialis eſt, licet enim materiam informet, eſt tamen independens ab illa. Tertio modo anima ſenſitiva eſt immaterialis, quamvis enim dependeat a materia in eſſendo, & ideo immaterialis entitative non ſit, recipit tamen ſpecies intentionales modo repræſentativo, & operatur independenter a qualitatibus quæ ſunt diſpoſitiones materiæ: viſio enim non elicitur medio calore, aut frigiditate, ſiccitate, aut humiditate, quæ ſunt diſpoſitiones materiæ: unde quamvis ſit entitative materialis, non tamen eſt materialis immerſive; hoc eſt totaliter immerſa materiæ, ſed excedens illius conditionem in recipiendo, & agendo: quare Philoſophus 2. de Anima textu 124. docuit plantas non cognoſcere, propter ſuam materialitatem: ſenſus autem (inquit) cognoſcitivus eſt, quia receptivus ſpecierum ſine materia.

Ex quibus ad argumentum in forma reſpondetur diſtinguendo Antecedens. Datur natura cognoſcitiva cognitione perfecta, quæ materialis eſt, nego Antecedens: cognitione imperfecta, ſcilicet ſenſitiva, ſubdiſtinguo Antecedens: quæ materialis eſt entitative, concedo Antecedens: immerſive, id eſt omnino immerſa materiæ, & ab illa totaliter comprehenſa, nego Antecedens, & diſtinguo Conſequens: non requiritur immaterialitas ad rationem cognoſcitivi perfecte, nego conſequentiam: ad rationem cognoſcitivi imperfecte, ſubdiſtinguo Conſequens: immaterialitas ſumpta pro independentia a materia, concedo conſequentiam; ſumpta pro exceſſu ſupra conditionem materiæ, & non immerſione in illa, nego conſequentiam. Itaque ad cognitionem perfectam, qualis eſt cognitio intellectiva, requiritur principium immateriale entitative, hoc eſt independens a materia in eſſendo, ad cognitionem vero imperfectam, qualis eſt ſenſitiva, non exigitur principium immateriale in eſſendo, ideſt a materia independens; ſed immateriale per exceſſum ſupra conditionem materiæ, & negationem totalis immerſionis in illa.

55 Objicies tertio: Dantur plures formæ immateriales, quæ non ſunt cognoſcitivæ: Ergo immaterialitas non eſt ratio a priori virtutis cognoſcitivæ, & conſequenter non poteſt demonſtrari a priori per illam. Conſequentia patet, Antecedens vero probatur: voluntas enim ejuſque actus & habitus in illa reſidentes, capaces cognoſcendi non ſunt, & tamen ſunt formæ immateriales; item intellectus agens, ut docent Philoſophi in libris de Anima, cognoſcitivus non eſt, quamvis ſit immaterialis: Ergo dantur plures formæ immateriales, quæ non ſunt cognoſcitivæ.

Reſpondeo primo, quod quando D. Thomas docet immaterialitatem in formis eſſe radicem virtutis cognoſcitivæ, hoc non debet intelligi de formis accidentalibus, ſed ſubſtantialibus; non enim omnis forma accidentalis immaterialis eſt cognoſcitiva, ſaltem formaliter, ut patet in exemplis adductis; nulla tamen datur forma ſubſtantialis immaterialis, quæ non ſit cognoſcitiva ut *quo*, id eſt radicaliter elicitiva cognitionis, per modum principii *quo*.

Reſpondeo ſecundo, omnem formam immaterialem, etiam accidentalem, eſſe cognoſcitivam, non elicitive, & formaliter, ſed conſecutive, vel antecedenter; voluntas enim, & habitus in ea reſidentes, neceſſario ſupponunt intellectum, cum nihil ſit volitum quin præcognitum; intellectus vero agens, licet non ſit intellectivus formaliter, & elicitive, eſt tamen cognoſcitivus antecedenter & cauſſative: quatenus cauſſat ſpecies, quibus intellectus poſſibilis fit potens ad eliciendam cognitionem.

56 Objicies quarto: Si immaterialitas eſſet ratio intellectualitatis, juxta modum immaterialitatis, deberet eſſe modus virtutis intellectivæ: Sed hoc ita non contingit, Ergo &c. Major conſtat, Minor probatur. Omnes Angeli adæquantur in ratione immaterialitatis; omnes enim æque ſunt a materia independentes, & æqualiter excludunt materiam, cum omni Angelo eſſentialiter repugnet a materia dependere, & cum illa in compoſitionem venire, & tamen unus excedit alium in virtute cognoſcitiva: Angeli enim ſuperiores, perfectiori modo intelligunt, quam inferiores: Ergo, &c.

Reſpondeo conceſſa Majori, negando Minorem, ad cujus probationem, nego Majorem, nam licet omnes Angeli adæquentur in termino a quo ſeparationis a materia, ob rationem in probationem aſſignatam, non tamen omnes æquantur, penes terminum ad quem: quia licet omnes eſſentialiter materiam excludant & dependentiam ab illa; eſt tamen unus actualior alio, ejuſque major actualitas cognoſcitur ex minori numero ſpecierum, quo indiget ad cognoſcendum, & conſequenter unus alio magis excedit potentialitatem materiæ, ut in Tract. de Ang. latius exponemus.

57 Objicies ultimo: Eſto in creaturis immaterialitas poſſit eſſe medium demonſtrativum a priori virtutis cognoſcitivæ, aut cognitionis actualis, non tamen immaterialitas divina; Ergo ratio qua D. Thom. probat cognitionem in Deo ex illius immaterialitate, non eſt demonſtrativa, ſaltem a priori. Conſequentia patet, Antecedens probatur. Medium demonſtrativum a priori, debet diſtingui ſaltem virtualiter a perfectione demonſtrata per ipſum, alias idem per idem probaretur, quod ars demonſtrativa non ſuſtinet: Sed immaterialitas in Deo non diſtinguitur virtualiter a divina cognitione, nec a virtute cognoſcitiva proxima, vel radicali, cum hæc omnia ad eamdem lineam pertineant, nec diſtinguantur in rebus creatis, ex propria ratione formali, ſed ex ſola limitatione & potentialitate creaturæ, ut ſupra declaravimus: Ergo immaterialitas in Deo non poteſt eſſe ratio a priori per quam illa demonſtrantur.

58 Huic argumento varie reſpondent Auctores. In primis enim aliqui dicunt, quod licet cognitio in Deo non differat virtualiter ab ejus immaterialitate, ſcientia tamen quatenus dicit ſpecialem modum cognitionis, & prout conſtituit ſpeciale attributum, ab illa differt virtualiter. Unde cum D. Thom. art. 1. q. 14. ſolum intendat, ex ſumma Dei immaterialitate demonſtrare dari in illo ſcientiam, ejus ratio eſt demonſtrativa, & a priori.

Secundo alii reſpondent, exiſtentiam divinam, ſub conceptu eſſentiæ, diſtingui virtualiter a natura ſub conceptu naturæ; & quia in ratione eſſentiæ conſtituitur per immaterialitatem; in ratione vero naturæ, per intelligere, recte demonſtratur a D. Thoma, Deum eſſe ſumme intelligentem, quia eſt ſumme immaterialis.

Tertio alii putant ab hoc argumento ſe expedire, dicendo quod immaterialitas eſt ratio conſtitutiva divinæ naturæ, ac proinde ab intellectu & intelligere divino virtualiter diſtincta.

59 Sed iſtæ ſolutiones videntur inſufficientes. Prima enim eſt contra mentem D. Thomæ; ut conſtat ex verbis quibus concludit primum articulum q. 14. *Unde cum Deus ſit in ſummo immaterialitatis: ſequitur quod ſit in ſummo cognitionis.* Probat ergo D. Thomas, ex immaterialitate cognitionem abſolute in Deo, & non ſolum modum ſpecialem illius, ſcilicet ſcientiam.

Secunda rejicitur ex eo quod diſtinctio illa virtualis inter eſſentiam divinam ſub conceptu eſſentiæ, & ſub conceptu naturæ, majori parti Tomiſtarum diſplicet, & ex illa ſequitur, ut ſupra arguebamus, quod primum Dei attributum ſit conceptus naturæ.

Tertia etiam ſolutio non probatur, tum quia ſupponit immaterialitatem eſſe rationem naturæ divinæ conſtitutivam, quod ſupra impugnavimus; tum etiam, quia hoc dato, difficultatem argumenti non evacuat; nam D. Thomas ex immaterialitate non ſolum demonſtrat dari intellectionem in Deo, ſed etiam Deum eſſe naturæ intellectualis, ac proinde immaterialitas in Deo, virtualiter debet diſtingui, non ſolum ab intelligere divino, ſed etiam ab ejus intellectualitate. His ergo ſolutionibus prætermiſſis.

60 Reſpondeo D. Thomam demonſtrare Deum eſſe intelligentem, ex eo quod eſt immaterialis tamquam per rationem a priori quoad nos, non tamen quoad ſe: ſive ut alii dicunt, prioritate fundata in noſtro conceptu, non autem in re concepta, cum enim videamus in creaturis, quod immaterialitas eſt cauſſa & ratio intellectionis, inferimus quod hæc duo, etiam in Deo, intime connexa ſunt, & quod unum eſſet ratio a priori alterius, niſi reperirentur in actu puriſſimo, & niſi ad eamdem lineam pertinerent.

Si quis tamen ſuſtinere velit demonſtrationem D. Thomæ eſſe a priori, non ſolum quoad nos, ſed etiam quoad ſe, poterit admittere diſtinctionem & prioritatem virtualem in Deo, inter immaterialitatem, & cognitionem, aut virtutem cognoſcitivam: ex hoc enim non ſequitur quod immaterialitas ſit ratio divinæ naturæ conſtitutiva, quia licet admittatur virtualiter prior intellectione, vel intellectualitate divina, ſe habet tamen in Deo, per modum tranſcendentis: conceptus vero naturæ, ſaltem explicitus, non eſt communis, & tranſcendentalis, ſed proprius ac ſpecialis: unde ſicut ratio entis creati, quamvis per ſe primo concipiatur in homine; quia tamen eſt traſcendens, & communis omni creaturæ, humanam naturam non conſtituit; ita nec ratio entis, ſeu ſubſtantiæ immaterialis, conſtituit naturam divinam, quia ſimiliter ſe habet per modum tranſcendentis increati: & eſt communis omnibus perfectionibus & formalitatibus divinis.

ARTICULUS III.

An detur in Deo potentia intellectiva, virtualiter ab intellectione diſtincta?

§. I.

Proponitur ſtatus difficultatis, & ſententia negativa præfertur.

61 SUppono primo ex Tractatu de Trinitate: intellectum divinum, ut eſt in Patre, & ut modificatum per relationem paternitatis, habere rationem potentiæ generativæ Filii, ſeu principii quo generationis Verbi divini.

Suppono ſecundo ex dicendis in Tractatu de ſcientia Dei: intellectum Dei practicum, ut motum & applicatum a voluntate divina, habere in Deo rationem potentiæ executivæ, & producere res ad extra per actum imperii, formaliter immanentem, & virtualiter tranſeuntem, uti ibidem oſtendemus: unde ſolum difficultas eſt, an ratio potentiæ ſalvetur in intellectu divino, per ordinem ad intellectionem eſſentialem.

Suppono tertio: Non eſſe quæſtionem de potentia realiter productiva actus intelligendi, & realiter, vel ex natura rei ab illo diſtincta (hæc enim involvit imperfectionem, & repugnat actui puriſſimo) ſed de potentia ab actu virtualiter ſolum diſtincta, id eſt, diſtinctione rationis habente fundamentum in Deo, & non ſolum in noſtro modo concipiendi res divinas per analogiam ad res creatas. His præmiſſis,

Dico: Non dari in Deo potentiam intellectivam, reſpectu divinæ intellectionis eſſentialis, ab ea virtualiter diſtinctam. Eſt contra Cornejo infra quæſt. 14. Aravium 12. Metaph. quæſt. 1. art. 2. & quoſdam alios recentiores Thomiſtas.

Probatur primo ex D. Thoma 1. contra Gentes cap. 45. ratione 4. ubi negat in Deo potentiam intelligendi, & ſolum concedit actum. Item 2. libro cap. 10. & in hac parte quæſt. 25. art. 1. ad 3. & 41. art. 3. ad 4. in ordine ad actus eſſentiales intelligendi & volendi, docet dari potentiam in Deo ſecundum modum ſignificandi tantum: id eſt ſecundum noſtrum modum concipiendi res divinas, per analogiam ad res creatas: Ergo ex D. Thoma, non debet admitti in Deo potentia intellectiva, virtualiter ab intellectione eſſentiali diſtincta, id eſt diſtinctione rationis cum fundamento in re.

63 Probatur ſecundo ratione: Intellectio eſſentialis in Deo, non diſtinguitur virtualiter ab ejus intellectu: Ergo non poteſt admitti in Deo potentia intellectiva, virtualiter ab intellectione eſſentiali diſtincta, ſeu virtuale principium intellectionis eſſentialis. Conſequentia patet; Antecedens probatur ex fundamentis ſupra ſtatutis, agentes de conſtitutivo divinæ naturæ: nam (ut ibidem expoſuimus) ea ſolum diſtinguuntur virtualiter in Deo, quæ æquivalent pluribus rationibus, aut perfectionibus, diſtinctis in creaturis ex genere ſuo, & ad diverſas lineas pertinentibus, id eſt diverſa objecta formalia reſpicientibus: At intellectus & intellectio, in rebus creatis non diſtinguuntur ex genere ſuo, nec ad diverſas lineas pertinent; cum idem objectum formale reſpiciant, ſed tantum differunt ex limitatione & potentialitate creaturæ, quæ non eſt tantæ perfectionis & puritatis, ut poſſit ſibi realiter identificare ſuam ultimam actualitatem: Ergo intellectus & intellectio eſſentialis, non diſtinguuntur in Deo virtualiter.

64 Probatur tertio: Non eſt fundamentum in Deo, ut illius intellectus potentialis concipiatur: Sed principium proximum virtuale intellectionis, ut potentiale concipitur: Ergo non eſt fundamentum in Deo, ut illius intellectus concipiatur, ut principium virtuale proximum intellectionis. Major patet; Minor probatur. Principium virtuale proximum intellectionis, concipitur ut determinabile per intellectionem, & per illam perfectibile, tamquam per actualitatem: Sed determinabile per actum, & per illum perfectibile, potentiale eſt, vel ut potentiale intelligitur: Ergo principium virtuale proximum intellectionis, ut potentiale concipitur.

65 Dices, Intellectum divinum non concipi ut potentialem & imperfectum, quia licet concipiatur ſine expreſſione ultimæ actualitatis, implicite tamen illam includit; ſicut divina eſſentia, ſine attributorum expreſſione intellecta, non concipitur ut potentialis & imperfecta, eo quod illa implicite contineat, ſicut ens ſuas proprietates.

Sed contra: Principium virtuale non continens actu implicite actualem operationem, eſt implicite potentiale: Ergo non continens actu explicite actualem operationem, erit ſaltem explicite potentiale, & conſequenter imperfectum quoad explicitum.

Præterea, expreſſio ultimæ actualitatis propriæ lineæ, debetur cuilibet perfectioni divinæ; ac proinde concepta ſine illius expreſſione, ut potentialis intelligitur: Sed actualis intellectio eſt ultima actualitas in genere & linea intelligibili, attributa vero non pertinent ad lineam eſſentiæ & naturæ: Ergo quamvis divina eſſentia, ſine attributorum expreſſione intellecta, abſque ulla potentialitate concipiatur; intellectus tamen divinus potentialis concipitur, quando intelligitur ſine expreſſione actualis intellectionis. Minor patet; Major autem, in qua ſolum eſt difficultas, ſic poteſt ſuaderi. Perfectiones divinæ, cum ſint actus puriſſimi, ſunt a nobis conſtituendæ modo imaginabili puriſſimo, & perfectiſſimo: Sed perfectior ac purior concipitur divina perfectio, quando intelligitur, ut exprimens ultimam ſuæ lineæ actualitatem, quam dum intelligitur, ut eam ſolum implicite continens: Ergo quælibet perfectio in Deo, expreſſione ultimæ actualitatis propriæ lineæ, conſtituenda eſt.

Confirmatur: Intellectus divinus debet concipi tam actualis, ut nulla creatura illo actualior ſit conceptibilis: Sed niſi concipiatur, ut exprimens actualem intellectionem, aliqua creatura, illo actualior concipietur. Ergo petit concipi a nobis, ut metaphyſice conſtitutus expreſſione actualis intellectionis. Major conſtat; Minor probatur. Actualis intellectio creata, actualior intelligitur in linea intelligibili omni non exprimente actualem intellectionem: Ergo niſi intellectus divinus concipiatur conſtitutus expreſſione intellectionis actualis, erit conceptibilis perfectio aliqua creata, actualior intellectu divino.

66 Denique ſuadetur concluſio: Ut intellectus divinus haberet rationem potentiæ, ex parte rei conceptæ, & non ſolum ex modo noſtro ſignificandi, & concipiendi res divinas per ſimilitudinem & analogiam ad creatas, deberet eſſe fundamentum in Deo, ut illius intellectus conciperetur per modum principii, & cauſſæ influentis in divinam intellectionem: Sed non eſt tale fundamentum in Deo: Ergo &c. Major conſtat, de ratione enim potentiæ intellectivæ, eſt influere per modum principii & cauſſæ in actualem intellectionem. Minor autem probatur: In Deo non eſt fundamentum ut illius intellectioni aliqua imperfectio a nobis tribuatur: Sed concipi intellectum divinum,

ut cauſſam intellectionis, & hanc ut ab illo cauſſatam, & concipi ut imperfectam; dependere enim & cauſſari, maxima imperfectio eſt: Ergo in Deo non eſt fundamentum ut illius intellectus concipiatur a nobis, ut intellectionis cauſſa, & ejus intellectio, ut ab intellecto cauſſata.

Confirmatur: Non minor imperfectio eſt intellectionem divinam eſſe ratione noſtra cauſſatam ab intellectu, quam ratione noſtra cum illo componere: Sed in Deo non eſt fundamentum, ut ratione noſtra Dei intellectio cum intellectu componat; alias Deus eſſet capax compoſitionis metaphyſicæ, quæ actui puro repugnat, ut oſtendemus infra diſp. 4. art. 1. quando agemus de ſimplicitate Dei: Ergo non eſt fundamentum in Deo concipiendi ejus intellectum, per modum principii & cauſſæ influentis in divinam intellectionem.

§. II.

Solvuntur Objectiones.

67 OBjicies primo: Quæ differunt definitione, diſtinguuntur virtualiter in Deo: Sed natura intellectiva, intellectus, & intellectio in Deo, definitione differunt; natura enim definitur principium radicale intelligendi & operandi, intellectus, facultas proxima ad intelligendum; & intellectio, ultima actualitas lineæ intellectualis: Ergo illa diſtinguuntur in Deo virtualiter, ac proinde in ipſo admittenda eſt potentia intellectiva, virtualiter ab intellectione eſſentiali diſtincta.

68 Reſpondetur primo, negando abſolute Majorem, nam eſſentia & natura definitione differunt, cum illa per ordinem ad eſſe, hæc autem per ordinem ad operationem definiatur, & tamen virtualiter non diſtinguuntur in Deo; alias (ut ſupra arguebamus) primum Dei attributum, eſſet conceptus naturæ.

Reſpondeo ſecundo, diſtinguendo Majorem: quæ differunt definitione adæquata, concedo: inadæquata, nego. Similiter diſtinguo Minorem: in Deo natura intellectiva, intellectus, & intellectio differunt, definitione adæquata, nego; inadæquata, concedo.

69 Explicatur: Natura intellectiva, intellectus, intellectio, ſpecies, & objectum, cum ad eamdem lineam intellectualem pertineant, identificantur in Deo ſine ulla diſtinctione, etiam virtuali; & diſtinguuntur ſolum penes diverſa munia inadæquata quæ præſtant, & per analogiam ad creaturas in quibus hæc, ratione limitationis & potentialitatis creaturæ, & realiter diſtinguuntur: Unde ſi natura divina adæquate & ut eſt in ſe, ac prout a divino intellectu concipitur, definiretur, cum illa ſit actus puriſſimus & infinitus, in tali definitione, deberet ingredi formaliſſime ipſum intelligere actualiſſimum, aliæque formalitates ad lineam intellectualem ſpectantes: Sed quia a nobis natura divina inadæquate definitur, ſicut inadæquate & imperfecte cognoſcitur, ideo in ejus definitione tantum exprimitur munus radicis, & cauſſæ virtualis, quod gerit eſſentia divina reſpectu attributorum, non autem ratio intellectus, vel intellectionis, aut ſpeciei; quamvis hæc omnia ſpectent ad eamdem lineam, & divinam naturam conſtituant.

70 Objicies ſecundo: Potentia intellectiva, virtualiter ab actuali intellectione diſtincta, nullam dicit imperfectionem: Ergo eſt in Deo admittenda. Conſequentia patet, Antecedens autem oſtenditur primo. Eo ipſo quod principium intellectionis, ſit cum illa identificatum omni identitate reali, eſt infinitæ perfectionis, & ſupremæ actualitatis: hæc enim non poſſunt realiter identificari, niſi in ente infinito, & actu puriſſimo: Ergo potentia intellectiva, virtualiter tantum ab actuali intellectione diſtincta, nullam dicit imperfectionem.

Confirmatur; Potentia intellectiva virtualiter tantum ab actuali intellectione diſtincta, non caret actuali intellectione, niſi tantum quoad explicitum, cum incluſione implicita illius: Sed carentia actualitatis tantum quoad explicitum, cum incluſione implicita illius, imperfectionem potentialitatis non dicit: Ergo potentia intellectiva, virtualiter ab actuali intellectione diſtincta, nullam dicit imperfectionem.

Secundo probatur idem Antecedens principale: Principium virtuale volitionis eſſentialis, ſeu natura intellectualis quæ ſit radicaliter tantum volitiva, admittitur in Deo ſine ulla imperfectione: Ergo pariter principium virtuale proximum aut radicale intellectionis eſſentialis, nullam in Deo imperfectionem importat.

71 Reſpondeo negando Antecedens, ad cujus primam probationem, nego etiam Antecedens: ut enim ſupra oſtendimus, de ratione actus puriſſimi & infiniti eſt, ut omnes formalitates ad eamdem lineam ſpectantes, identificentur ſine diſtinctione etiam virtuali: unde cum natura intelligens, vis proxime intellectiva, & actualis intellectio, ad eamdem lineam intellectualem pertineant, ponere in Deo potentiam intellectivam, virtualiter ab ejus natura, & actuali intellectione diſtinctam, aliquam dicit imperfectionem, actui puriſſimo repugnantem. Ex quo patet reſponſio ad confirmationem; Minor enim neganda eſt, quia (ut ſupra oſtendimus) expreſſio ultimæ actualitatis propriæ lineæ, debetur cuilibet perfectioni divinæ, alioquin, ut ibidem arguebamus, daretur aliqua creatura, quæ in ſuo conceptu, majorem actualitatem exprimeret, quam divina perfectio.

72 Ad ſecundam probationem principalis Antecedentis, patet etiam reſponſio, conceſſo enim Antecedente, Conſequentia & paritas neganda eſt. Ratio diſparitatis eſt, quia volitio, cum ſit inclinatio conſequens ad naturam intellectualem, eamque veluti modificans, & trahens ad aliam lineam, virtualiter diſtinguitur in Deo a natura, ſecus autem principium virtuale proximum aut radicale intellectionis; cum hæc ſint intra eamdem lineam: non repugnat autem divinæ naturæ, quod noſtro modo intelligendi, ſe habeat ut radix alterius operationis in alia linea; bene tamen quod intra eamdem lineam, diſtinguantur conceptus actus primi & ſecundi, & principii radicalis & proximi, quia eſſet in illo genere deſtruere rationem actus puriſſimi.

73 Inſtabis: Scientia, ſapientia, prudentia, ars, & intellectus principiorum, pertinent ad eamdem lineam intelligendi, & tamen diſtinguuntur virtualiter & attributaliter a divina natura: Ergo quamvis natura intelligens, vis proxima intelligendi, & actualis intellectio, ſint intra eamdem lineam, hoc tamen non obſtat, quin ea virtualiter diſtinguantur.

Reſpondeo ſcientiam, ſapientiam, prudentiam, artem, & intellectum principiorum eſſe in eadem linea generice cum divina natura, nempe in linea intellectuali, quæ diviſibilis eſt per peculiares modos intelligendi, non autem in eadem linea ſpecifice; & ideo inconveniens non eſt, quod diſtinguantur a divina natura, & hæc ſit virtuale illorum principium: intellectum autem & intellectionem actualem, eſſe in eadem linea ſpecifice, ac proinde aſtruere intellectum in Deo, qui ſit virtuale principium intellectionis, abſque potentialitate, & conſequenter abſque imperfectione, nemo poteſt. Ratio autem ob quam intellectus & intellectio, ſint intra eamdem lineam ſpecificam, ſecus autem ſcientia, ſapientia, prudentia, ars, ac intellectus principiorum, eſt quia identitas vel diverſitas ſpecifica lineæ divinarum perfectionum, attenditur & deſumitur ex identitate, vel diverſitate objecti formalis: intellectus autem, & intellectio eſſentialis in Deo, idem objectum formale reſpiciunt, nempe eſſentiam divinam, ut habet rationem primi veri, & primi intelligibilis, ſecus autem intellectus principiorum, ſapientia, ſcientia, prudentia, & ars; habitus enim principiorum attingit eſſentiam divinam, ut immediate in ſe cognoſcibilem, ſcientia ut habet rationem cauſſæ ſimpliciter, ſapientia ut habet rationem cauſſæ altiſſimæ, prudentia & ars ut eſt ratio agibilium & factibilium, ut latius exponemus in Tractatu de ſcientia Dei diſp. 1. art. 2.

74 Objicies tertio: Datur in Deo potentia ad actus notionales, v. g. ad generationem & ſpirationem, ut expreſſe docet D. Thomas 1. p. quæſt. 41. art. 4. Item idem S. Doctor eadem parte quæſt. 25. art. 1. admittit in Deo potentiam operativam ad extra, & productivam creaturarum: Ergo ſimiliter poteſt in Deo admitti potentia intellectiva, virtualiter ab intellectione eſſentiali diſtincta. Conſequentia videtur manifeſta, tum ex paritate rationis, tum quia potentia operativa ad extra, eſt intra eamdem lineam cum operatione actuali: Ergo ſimiliter quamvis potentia intellectiva ſit ejuſdem lineæ cum intellectione actuali, conſtitui debet in Deo, ut virtualiter ab illa diſtincta.

Reſpondeo intellectum & voluntatem in Deo, poſſe dupliciter comparari: Primo in ordine ad actus intelligendi & volendi, quatenus eſſentiales ſunt, & prout reſpiciunt eſſentiam divinam, per modum objecti ſpecificativi: Secundo in ordine ad eoſdem actus, ut notionales ſunt, id eſt, ut tangentes perſonas procedentes, & productas. Si hæc ſecundo modo conſiderentur, habent in Deo rationem potentiæ generativæ, & ſpirativæ; quia ſicut datur potentia ad terminum procedentem & productum, ita & ad actum notionalem, formaliter qua talis eſt, & ut connotat perſonam divinam productam; ſecus autem ſi conſiderentur primo modo, quia ſub hac ratione, ab intellectione & volitione eſſentiali, ne virtualiter quidem diſtinguuntur.

Ad aliud exemplum de potentia ad extra operativa, ſimiliter dicendum eſt, quod ad actionem creaturarum productivam, ut formaliter tangit terminum factum & ad extra productum vel producendum, datur principium & potentia, ſicut ad ipſum terminum: quia ſub hac formalitate, & connotatione, virtualiter diſtinguitur ab intellectu, & voluntate, quæ ut dicemus in Tractatu de ſcientia Dei, ſunt in Deo potentia ad extra operativa, & producunt res entitate & actualitate, & ut præciſe actus ſecundus eſt, non datur potentia in Deo, niſi ſecundum modum intelligendi & ſignificandi, & non ex parte rei con-

conceptæ, ut expreſſe docet S. Doctor infra q. 25. art. 1. ad 3. his verbis: *Dicendum quod potentia in rebus creatis, non ſolum eſt principium actionis, ſed effectus: ſic igitur in Deo ſalvatur ratio potentiæ, quantum ad hoc quod eſt principium effectus, non quantum ad hoc quod eſt principium actionis, niſi forte ſecundum modum intelligendi, &c.*

75 Objicies quarto: D. Thomas in 1. diſt. 7. q. 1. art. 1. ad 2. dicit quod *inter eſſentiam & operationem, cadit virtus media, differens ab utraque, in creaturis realiter, in Deo ratione tantum.* Ergo ex D. Thoma inter eſſentiam divinam & intellectionem, quæ eſt operatio, mediat facultas proxime intellectiva, virtualiter ab utraque diſtincta.

Reſpondent aliqui, D. Thomam loqui de diſtinctione ex modo ſignificandi, & rationis ratiocinantis, non autem ex parte rei ſignificatæ, & rationis ratiocinatæ, quæ virtualis appellatur.

Sed melius reſpondetur, D. Thomam ibi manifeſte loqui de potentia divina, ut notionalis eſt, & ut reſpicit actum generandi; ſub qua ratione virtualiter diſtinguuntur a natura divina, ratione connotationis quam dicit ad terminum, ſeu perſonam productam, ut antea expoſuimus; ac proinde ſub hac ratione, veluti mediat inter eſſentiam & actum notionalem. Unde poſt verba in argumento relata, addit: *Et talis actus eſt generare, & ideo ſecundum modum intelligendi, natura non eſt principium ipſius, niſi mediante potentia.* Quibus verbis manifeſte declarat, ſe loqui de intellectu divino, per ordinem ad actum notionalem.

ARTICULUS IV.

An in divino intellectu ſalvetur formalitas ſpeciei, & habitus?

§. I.

Utraque difficultas reſolvitur.

76 DIco primo: Salvari in Deo formaliter rationem ſpeciei intelligibilis. Eſt contra Suarez diſput. 30. Metaph. ſect. 15. Heric. tract. de ſcientia Dei, diſp. 2. & alios Recentiores.

Probatur primo concluſio ex D. Thoma infra quæſt. 14. art. 1. ubi docet quod *Deus ſe per ipſum intelligit:* id eſt ſe ut objectum, per ſeipſum ut ſpeciem, ut ibidem explicat. Et art. 4. in corp. ſic habet: *Unde cum ipſa ſua eſſentia ſit ſpecies intelligibilis, ex neceſſitate ſequitur, quod ipſum ejus intelligere, ſit ejus eſſentia, & ejus eſſe. Et ſic patet ex omnibus præmiſſis, quod in Deo intellectus, id quod intelligitur, ſpecies intelligibilis, & ipſum intelligere, ſunt omnino unum & idem.* Quibus verbis, eodem modo agnoſcit in Deo ſpeciem intelligibilem, intellectum & intellectionem: Sed intellectus, & intellectio, vere & proprie reperiuntur in Deo: Ergo & ſpecies intelligibilis.

77 Probatur ſecundo concluſio: Divina eſſentia unitur mentibus beatorum, ut ſpecies, & forma in eſſe intelligibili, in ordine ad ſui viſionem, ut docet S. Doctor infra quæſt. 12. art. 2. ad 3. & tertio contra Gentes cap. 51. Ergo etiam comparatione intellectus divini gerit munus ſpeciei, & conſequenter in Deo in ordine ad intellectionem datur vera ratio ſpeciei, concurrentis ex parte objecti ad intellectionem ſui. Patet Conſequentia primo, quia ſi eſſentia divina reſpectu intellectus beati gerit munus ſpeciei, hoc nullam importat imperfectionem, ac proinde non debet Deo denegari, in ordine etiam ad propriam intellectionem. Secundo, quia non alia ratione, eſſentia divina eſt ſpecies reſpectu intellectus beati, niſi quia ſe illi repræſentat, & ratione ſui unitur in ordine ad claram viſionem: Sed divina eſſentia ſeipſam etiam intellectui divino repræſentat, & illi ratione ſui unitur per ſummam identitatem, in ordine ad intellectionem divinam: Ergo gerit munus ſpeciei reſpectu intellectus divini.

78 Tertio probatur concluſio: illæ omnes formalitates in Deo admittendæ ſunt, quæ in ſuo conceptu formali nullam involvunt imperfectionem: Sed ratio ſpeciei intelligibilis, in ſuo conceptu formali, nullam involvit imperfectionem; Ergo formaliter in Deo reperitur. Major conſtat, Minor probatur. De ratione ſpeciei intelligibilis eſt objectum repræſentare intellectui, illudque ipſi in eſſe intelligibili perfectiſſime unire, & ex parte objecti ad intellectionem concurrere, ut docent Philoſophi in libris de Anima: Sed hæc nullam involvunt imperfectionem Deo repugnantem, ut patebit ex ſolutione argumentorum, & conſtat in ipſa viſione beatifica, in qua eſſentia divina hæc omnia munia ſupplet, ut oſtendimus in Tractatu de Viſione beata diſp. 2. art. 3. Ergo ratio ſpeciei intelligibilis in ſuo conceptu formali nullam involvit imperfectionem.

79 Dices primo cum Suarez: Concurſum ſpeciei ſupponere indeterminationem in potentia intelligente, unde cum intellectus divinus ſit ab intrinſeco determinatus ad intellectionem divinæ eſſentiæ, concurſus ſpeciei in eo neceſſarius non eſt.

Sed contra primo: Intellectus beati, lumine gloriæ illuſtratus, non manet indifferens ad claram viſionem Dei; & tamen concurſu objecti indigere, & ſpeciei intelligibilis, a lumine gloriæ diſtinctæ, communis eſt ſententia Theologorum, contra Vaſquez infra quæſt. 12. art. 2. Ergo determinatio potentiæ non excludit neceſſitatem ſpeciei concurrentis objective ad intellectionem.

Secundo, Etiam intellectus Angeli eſt determinatus ad cognitionem propriæ ſubſtantiæ, & tamen indiget concurſu ſpeciei & objecti in ordine ad illam, ut cum D. Thoma infra quæſt. 56. art. 1. docent omnes ejus Diſcipuli, & frequentius alii Theologi: Ergo concurſus ſpeciei non ſupponit ſemper indeterminationem in potentia cognoſcente.

Tertio, Species ſervientes fidei in ordine ad actum cre- 80
dendi, non determinant ad illum, nec quoad exercitium, nec quoad ſpecificationem: Ergo abſque determinatione ſalvantur munia ſpeciei in ordine ad intellectionem, & conſequenter quamvis eſſentia divina non determinet intellectum Dei, ſed ſupponat determinatum in ordine ad cognitionem ſui, poterit munus ſpeciei ſubire, & intellectus divinus illius concurſu indigere.

Dices ſecundo: Quod potentia intellectiva indigeat ſpecie, & concurſu objecti, ut comprincipii partialis intellectionis, importare in illa imperfectionem, & limitationem virtutis cognoſcitivæ, ac proinde relegandum eſſe ab intellectu divino, infinito, & ſumme perfecto.

Sed contra primo: Licet indigere concurſu objecti a ſe realiter diſtincti, imperfectio ſit in potentia, indigere tamen concurſu objecti ſibi ſumme identificati, ſine ulla prorſus diſtinctione, etiam virtuali, nullam dicit imperfectionem: Sed hoc modo a nobis aſtruitur formalitas ſpeciei in intellectu divino, ut conſtabit ex infra dicendis: ergo illa nullam dicit imperfectionem in Deo.

Secundo: ſpecies non concurrit ad cognitionem, ut ſupplens defectum potentiæ, nec ut dans illi virtutem, immo nec facilitatem; ſed ut comprincipium ſe tenens ex parte objecti, ut docent Philoſophi in libris de Anima: Ergo licet potentia ſit undequaque perfecta in ratione potentiæ, non excludit concurſum ſpeciei in ordine ad cognitionem.

Confirmatur: Licet divinus intellectus ſit infinite perfectus, hæc tamen infinita perfectio non excludit ab illo rationem objecti ſpecificativi, tam motivi, quam terminativi, ut conſtabit ex dicendis articulo ſequenti: Ergo neque rationem ſpeciei. Conſequentia patet, tum ex paritate rationum: tum etiam quia ſpecies habet rationem objecti motivi in ordine ad cognitionem.

Dico ſecundo: Dari in Deo in linea abſoluta ſpeciem ex- 81
preſſam, non proprie, & adæquate, ſed inadæquate & improprie.

Probatur: Species expreſſa idem eſt quod verbum intellectuale: Sed datur in Deo in linea abſoluta verbum improprie & inadæquate ſumptum: Ergo reperitur in Deo ſpecies expreſſa in iſta acceptione. Major conſtat, Minor probatur primo ex D. Thoma in 1. diſt. 27. quæſt. 2. art. 2. & quæſt. 4. de verit. art. 2. circa finem corporis, ubi ſic ait: *Si verbum proprie accipiatur in divinis, non dicitur niſi perſonaliter: ſi autem accipiatur communiter, poterit dici eſſentialiter.*

Secundo prob.: In verbo ſumpto adæquate, duo importantur, nempe ratio repræſentationis actualiſſimæ objecti, & inſuper ratio expreſſi, realiterque producti a dicente: Sed in Deo, pro priori ad relationes, invenitur ratio intellecti in ultima actualitate, & repræſentationis actualiſſimæ divinæ eſſentiæ, attributorum, & creaturarum; ſecus autem relatio realis expreſſi & producti realiter a dicente, nihil enim abſolutum eſt in Deo producibile: Ergo invenitur ratio verbi inadæquate & communiter, non autem adæquate & proprie.

Si autem rationem inquiras, cur ſpecies impreſſa, pro- 82
prie & inadæquate Deo in linea abſoluta attribuatur, ſecus autem ſpecies expreſſa? Reſpondebo rationem eſſe, quod nominibus utendum eſt ut plures utuntur, & maxime SS. Patres; & quia omnes Patres utuntur nomine verbi, prout perſonaliter dicitur, & ut ſignificat realem relationem realiter expreſſi & producti, & ut ſic non convenit Deo eſſentialiter, ideo abſolute non eſt dicendum verbum, aut ſpecies expreſſa in divinis eſſentialiter: Species autem impreſſa, communi uſu ſumitur pro eo quod eſt intellectui ratio intelligendi ex parte principii, ſive realem relationem, ſive rationis tantum, ad intellectionem, & rem intellectam importet; & quia pro priori ad relationes, totum hoc in Deo reperitur, conſequens fit ut ſpecies impreſſa abſolute eſſentialiter dicatur. Qua ratione diſcriminis uſus eſt D. Thomas quæſt. 4. de verit. art. 2. ad 7. ad explicandum, cur abſolute concedatur in Deo amor in linea eſſentialis, ſecus autem verbum: quia nempe verbum, in communi uſu SS. Patrum, realem proceſſionem importat, amor autem ſolum denotat proceſſum ſecundum rationem.

Dico

83 Dico tertio: Rationem ſpeciei impreſſæ & expreſſæ jam explicatam, non diſtingui virtualiter in Deo ab ejus eſſentia, intellectu, vel intellectione; ſed tantum diſtinctione rationis, fundata in modo noſtro concipiendi res divinas, per ſimilitudinem & analogiam ad res creatas.

Probatur primo ex verbis D. Thomæ in prima concluſione relatis, quibus aſſerit *quod in Deo intellectus, id quod intelligitur, ſpecies intelligibilis, & ipſum intelligere, ſunt omnino unum & idem.* Hæc enim particula, *omnino*, diſtinctionem omnem, etiam virtualem, videtur excludere: præſertim cum D. Thomas eamdem identitatem agnoſcat in Deo, inter ſpeciem, naturam, & intellectum, ac inter intellectum, & intellectionem, quæ in illo identificantur ſine diſtinctione virtuali, ut ſupra oſtenſum eſt.

84 Probatur ſecundo ratione fundamentali, deſumpta ex principiis ſupra ſtatutis: oſtendimus enim quod ſimplicitas & puritas eſſe divini, requirit ſummam identitatem earum formalitatum quæ ad eamdem lineam pertinent; ita ut a prima potentia uſque ad ultimum actum, omnia identificentur perfectiſſime, & ſine ulla diſtinctione, etiam virtuali: Atqui gradus intellectivus, hæc omnia intra ſe directe continet, quaſi ad unicam lineam per ſe pertinentia: nempe naturam, ſeu radicem intelligendi; potentiam proximam, ſpeciem impreſſam, objectum intelligibile, actualem intellectionem, & denique ſpeciem expreſſam, ſeu verbum, quod eſt terminus ejus intrinſecus: Ergo hæc omnia in Deo ſine ulla diſtinctione, etiam virtuali, perfectiſſime identificantur. Per verbum autem, ſeu ſpeciem expreſſam, non intelligimus verbum notionale & perſonale: quod perſonaliter diſtinguitur a dicente, & virtualiter ab eſſentia divina, ſed verbum eſſentiale & communiter dictum, quod improprie & inadæquate reperitur in Deo, pro priori ad divinas relationes & perſonas, ut in præcedenti concluſione expoſuimus.

85 Dico ultimo: rationem habitus non eſſe in Deo formaliter, ſed tantum eminenter. Eſt contra Arriagam Tract. de ſcientia Dei diſp. 15. ſect. 3. ſubſectione 4.

Probatur primo: Ratio habitus ſupponit rationem potentiæ, cum ſit ejus determinatio, & cum quilibet habitus ordinetur ad præſtandam potentiæ proportionem, & facilitatem ad actum: Atqui ratio potentiæ non reperitur formaliter in intellectu divino, ſed tantum eminenter, ut ſupra oſtendimus: Ergo nec ratio habitus.

Probatur ſecundo: Habitus eſt actus medius inter potentiam & actum, ut docet D. Thomas 1. contra Gent. cap. 92. unde habentes habitum dormientibus comparantur: Sed actus medius inter potentiam & actum, imperfectionem potentialitatis importat, & actui puro repugnat: Ergo & ratio habitus.

Probatur tertio: Habitus ex ſua ratione formali ſupponit potentiam imperfectam in linea potentiæ: Ergo non poteſt in Deo formaliter reperiri. Conſequentia patet, Antecedens probatur. Habitus ex ſua ratione ordinatur ad præſtandam potentiæ virtutem, proportionem, vel facilitatem ad actum: Ergo ſupponit potentiam de ſe carentem virtute vel proportione cum actu, vel facilitate ad illum: Sed potentia carens virtute, proportione, aut facilitate ad actum, eſt imperfecta, ut conſtat: Ergo habitus ex ſua ratione formali ſupponit potentiam imperfectam.

§. II.

Solvuntur argumenta contra præcedentes concluſiones.

86 OBjicies primo contra primam concluſionem: Species intelligibilis requiritur ad intellectionem, ut vicaria objecti, ejuſque ſimilitudo: Sed hæc formalitas non poteſt ſalvari in Deo, cum eſſentia divina immediate per ſeipſam ad intellectionem concurrat: Ergo in Deo ratio ſpeciei intelligibilis nequit formaliter reperiri.

Reſpondeo primo, negando Majorem: ſubſtantia enim Angeli habet rationem ſpeciei intelligibilis in cognitione ſui, & tamen non eſt ſui vicaria, nec ſui ipſius ſimilitudo.

Reſpondeo ſecundo; Quod quamvis daretur hoc eſſe de ratione ſpeciei creatæ, non tamen eſſet de ratione ſpeciei ut ſic, & prout analogice convenit Deo & creaturis: ſpecies enim ſecundum hunc conceptum analogice communem, ſolum importat quod ſit perfectiſſima objecti repræſentatio, & quod illud intelligibiliter uniat cum potentia cognoſcente, ſimulque cum illa ad intellectionem concurrat, quod perfectiſſime convenit eſſentiæ divinæ.

87 Objiciunt ſecundo quidam recentiores Thomiſtæ, contra tertiam concluſionem: D. Thomas q. 7. de potentia art. 6. in 1. ſent. diſt. 2. q. 1. art. 2. & in 3. diſt. 35. q. 1. art. 1. ad 2. & diſt. 22. q. 1. art. 3. ad 4. docet quod quia ſapientia & bonitas dicuntur de Deo & creaturis, non æquivoce, ſed analogice, & in creaturis ratio ſapientiæ non eſt ratio bonitatis, differunt in Deo ſapientia & bonitas, diſtinctione rationis ratiocinatæ: Atqui ratio ſpeciei, ratio naturæ, & ratio intellectionis, non æquivoce ſed analogice dicuntur de Deo & creaturis, & in creaturis ratio ſpeciei, non eſt ratio naturæ, nec ratio intellectionis: Ergo ſpecies, natura, & intellectio diſtinguuntur in Deo ratione ratiocinata, id eſt diſtinctione rationis cum fundamento in re, quæ virtualis appellatur.

Reſpondeo primo quod ſi hic diſcurſus valeret, pro- 88
baret non ſolum rationem naturæ, intellectionis, & ſpeciei, virtualiter in Deo differre, ſed etiam rationem eſſentiæ, & exiſtentiæ, & rationem eſſentiæ & naturæ quod tamen a Thomiſtis communiter non admittitur. Sequela Majoris probatur: quia ſimiliter illa non dicuntur de Deo & creaturis æquivoce, ſed analogice, & in creaturis ratio eſſentiæ, non eſt ratio exiſtentiæ; ſicut nec ratio eſſentiæ ratio naturæ: hæc enim in creaturis realiter, vel ſaltem virtualiter diſtinguuntur; Ergo ſi ex eo quod ratio ſpeciei, naturæ, & intellectionis, de Deo & creaturis non æquivoce, ſed analogice dicuntur, & in creaturis ratio ſpeciei, non eſt ratio naturæ, nec intellectionis, liceat inferre, hæc virtualiter in Deo diſtingui: ex eodem principio ſequitur, eſſentiam & exiſtentiam, ac naturam & eſſentiam, in Deo etiam virtualiter differre.

Reſpondeo ergo ſecundo, quod quando D. Thomas di- 89
cit quod in creaturis ratio ſapientiæ, non eſt ratio bonitatis, per ly *ratio ſapientiæ, & ratio bonitatis*, intelligi debet propria ratio formalis illarum perfectionum; intendit enim S. Doctor, quod quia bonitas & ſapientia in rebus creatis, ex propria ratione formali diſtinguuntur, & non ex ſola limitatione & potentialitate creaturæ: eo quod pertineant ad diverſas lineas, & diverſa objecta formalia reſpiciant (ut antea expoſuimus) ratione rationata, ſeu virtualiter in Deo diſtinguantur. Unde cum natura, ſpecies, & intellectio, ad eamdem lineam pertineant, & non differant in rebus creatis ex propria ratione formali, ſed ex ſola limitatione creaturæ; ex hoc D. Thomæ teſtimonio non licet inferre, hæc in Deo virtualiter diſtingui.

Objicies tertio contra eamdem concluſionem: Ratio ob- 90
jecti terminativi diſtinguitur virtualiter a divina natura: Ergo & ratio objecti motivi, in qua conſiſtit ſpecies intelligibilis. Conſequentia tenet ex paritate rationis, Antecedens probatur. Ratio objecti terminativi divinæ intellectionis, eſt ratio veri increati: Sed ratio veri increati diſtinguitur virtualiter a natura divina: Ergo & ratio objecti terminativi.

Reſpondeo negando Antecedens, ad cujus probationem, diſtinguo Majorem: Ratio objecti terminativi, eſt ratio veri increati, ut contracta ad divinam eſſentiam, concedo: ut habet rationem tranſcendentis, & ambit naturam, relationem, & attributa divina, nego. Ad Minorem ſimiliter diſtinguo: Sed ratio veri increati, ut ambit tam abſoluta quam relativa, diſtinguitur virtualiter a natura divina, concedo: Ut eſt contracta ad divinam eſſentiam, nego. Solutio conſtabit ex dicendis articulo ſequenti.

Objicies quarto contra ultimam concluſionem: Omnis 91
perfectio ſimpliciter ſimplex, eſt formaliter in Deo, & non tantum eminenter: Sed ratio habitus eſt perfectio ſimpliciter ſimplex: Ergo reperitur formaliter in Deo. Major eſt certa, & conſtabit ex infra dicendis, Minor vero probatur. Habitus eſſentialiter conſiſtit in facilitate ad actum: Sed hæc eſt perfectio ſimpliciter ſimplex, cum melius ſit eam habere, quam ea carere: Ergo ratio habitus eſt perfectio ſimpliciter ſimplex.

Reſpondeo negando Minorem, ad cujus probationem, diſtinguo Majorem: Habitus eſſentialiter importat in potentia facilitatem ad actum, provenientem ab extrinſeco, & ratione alicujus formæ ſuperadditæ, & realiter aut virtualiter ſaltem a potentia diſtinctæ, concedo Majorem. Provenientem ab intrinſeco, nego Majorem & Conſequentiam. Facilitas enim ab extrinſeco proveniens, non eſt perfectio ſimpliciter ſimplex, cum præſupponat eſſentialiter in potentia quam perficit, aliquam imperfectionem, nempe difficultatem quam vincat, aut improportionem quam tollat: ut conſtat in potentia viſiva, quam quia eſt de ſe facilis, & proportionata ad videndum, nullo eget habitu ad eliciendam viſionem. Unde falſum eſt quod melius ſit talem facilitatem habere, quam non habere: perfectius enim eſt habere ab intrinſeco, & ſine ullo ſupraddito, facilitatem & proportionem ad actum, quam ab extrinſeco, & per aliquam formam potentiæ ſuperadditam, & realiter aut virtualiter ab ea diſtinctam.

ARTI-